

Aan de Provincie Utrecht
Postbus 80300
3508 TH Utrecht

Zeist, 25 februari 2019

Betreft: Zienswijze Stichting Milieuzorg Zeist e.o. inzake: 'Ontwerp-Notitie Reikwijdte en Detailniveau' t.b.v. Plan-mer Omgevingsvisie'

Geacht College van Gedeputeerde Staten,

Bij publicatie in de media en ook het Provinciaal Blad heeft u bekend gemaakt dat voor de periode van 17 januari t/m 27 februari 2019 de: 'Ontwerp-Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD)' t.b.v. de 'Plan-MER Omgevingsvisie provincie Utrecht' voor het indienen van zienswijzen ter inzage is gelegd. Hierbij maakt de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. van de geboden gelegenheid gebruik een zienswijze op de betreffende Notitie kenbaar te maken. Eerst zal nog kort bij het planproces worden stilgestaan om tot een Omgevingsvisie voor de provincie Utrecht te kunnen komen, waarna in inhoudelijke zin op de Notitie zal worden ingegaan.

1. Planproces

De provincie is het proces om tot een Omgevingsvisie te komen eigenlijk al in 2014 opgestart met de: 'Procesnotitie voorbereiding en invoering Omgevingswet' en eigenlijk ook: 'Programmaplan Routekaart implementatie Omgevingswet' (zie voor overzicht overigens ook de: 'Handout Tourplanner Omgevingsvisie'). Daarna is op basis van de: 'Startnotitie Omgevingsvisie en Omgevingsverordening' en met name ook de: 'Participatieaanpak Omgevingsvisie' het planproces eind 2017 ook voor de buitenwereld opgestart met een grote 'Startbijeenkomst' in de Jaarbeurs en ook een publieksenquête. Vervolgens is een aantal themabijeenkomsten op aansprekende locaties georganiseerd, zoals over o.a. recreatie en cultuurhistorie, wonen, mobiliteit, energie én ook natuur en landschap. Ook zijn een aantal bijeenkomsten voor experts/kwaliteitsteams rondom gegeven thema's georganiseerd. De uitkomsten van hetgeen uit het 'veld' is opgehaald hebben hun 'weerslag' gevonden in het document 'Horizon 2015' waarin behalve (op basis van een door het bureau Future Motions uitgevoerde verkenning van) de trends ook is aangegeven hoe daar door de participanten binnen de provincie tegenaan wordt gekeken. Tijdens de 'Slotbijeenkomst' op Woudschoten zijn deze resultaten gepresenteerd, inclusief een expositie door studenten HKU onder aansprekende titel 'UTREFT'. Het zal duidelijk zijn dat de gegeven interactieve aanpak is door de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. bijzonder is gewaardeerd.

Vervolgens is dus het zogenaamde 'Koersdocument Koersen op Kwaliteit' opgesteld, waarbij dan op basis van een tweetal centrale uitgangspunten, te weten:

- Het kiezen van oplossingen waarmee we per saldo de Utrechtse kwaliteiten behouden en verbeteren, zo nodig d.m.v. compensatie;
- Het concentreren van nieuwe ontwikkelingen om zorgvuldig om te gaan met de schaarse ruimte en Utrechtse kwaliteiten, maar tegelijkertijd wel ook ruimte houden voor lokale opgaven,

voor een viertal thema's de toekomstige koers wordt uitgezet, te weten

- Ruimte voor duurzame ontwikkeling;
- Gezonde en veilige leefomgeving;

- Energieneutraal klimaatbestendig en waterrobuust;
- Aantrekkelijke leefomgeving.

Deze Koers is dan, zij het op een enkel punt geamendeerd, door Provinciale Staten op 10 december 2018 vastgesteld.

Waar mogelijk heeft de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. in het proces om tot een Omgevingsvisie te komen actief geparticipeerd. Aangezien er door de provincie ervoor is gekozen zelf de Koers op te stellen, dus daarbij participanten, m.u.v. van aantal specifieke 'stakeholders', niet actief te betrekken, zoals dat dus wel bij het opstellen van de 'Horizon 2050' het geval was, heeft de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. ten tijde van de behandeling van de Koers in de Staten nog wel een uitgebreide reactie op die Koers gegeven en toen ook gebruik gemaakt van het spreekrecht (zie in deze ook bijgevoegde bijlage: 'Inspraakreactie SMZ e.o. Koersdocument Koersen met Kwaliteit').

Tegelijkertijd met het vaststellen door de Staten van het Koersdocument is dus ook de 'Notitie Reikwijdte en Detailniveau' t.b.v. het opstellen Plan-Mer Omgevingsvisie vastgesteld, althans het ontwerp, waaraan ook in diverse plekken in het Koersdocument wordt gerefereerd. Thans is de betreffende 'Ontwerp-Notitie' dus voor het indienen van zienswijzen ter inzage gelegd.

2. Inhoudelijke aspecten

Hierbij zal eerst (relatief kort) worden stilgestaan bij de algemene aanpak zoals deze wordt voorgestaan, waarna meer inhoudelijk bij de diverse stappen zoals deze gedurende het proces om tot een Omgevingsvisie zullen worden doorlopen en de rol van de Plan-MER daarbij zal worden ingegaan. Vervolgens zal op Passende beoordeling en ook Landbouweffectrapportage en ook Watertoets worden ingegaan, waarna zal worden afgesloten met een conclusie.

2.1 Algemene aanpak

Laat voorop worden gesteld dat het opstellen van een Omgevingsvisie waarbij diverse beleidsterreinen/-documenten voor zover enig raakvlak met de ruimte in brede zin, zoals dus die met betrekking tot de ruimte sec (zie dus de: PRS/PRV), maar ook die t.a.v. de mobiliteit (zie dus het: 'Mobiliteitsvisie' en ook 'Mobiliteitsplan 2015-2028'), de bodem, het water en het milieu (zie ook het 'Bodem, Water en Milieuplan 2016-2021) én de natuur (zie ook de: 'Natuurvisie 2016') dienen te worden geïntegreerd, een enorme opgave is, niet in de laatste plaats ook gezien de 'digitalisering' die daarbij tegelijkertijd wordt voorgestaan, die evenwel ook veel kansen tot een verdergaande integratie biedt.

Bij het tot stand komen van de omgevingsvisie staan dan behalve participatie (zie in deze overigens ook de informatiefolder: 'Participatie in de omgevingsweg (Min BZ, 2019)' met name ook de te realiseren omgevingskwaliteiten of –waarden centraal, waarbij het ook mogelijk is voor zowel de provincie als de gemeenten de waarden die zij op een bepaalde plek wenselijk achten vast te stellen, dus ook boven bepaalde minimumeisen zoals deze door de rijksoverheid wettelijk zullen worden vastgelegd (zie in deze o.a. de: 'AMvB Leefomgevingskwaliteit'). Ook dat biedt o.a. kansen voor een echt duurzame ontwikkeling, mits door de provincie en met name ook de gemeenten de kansen die daartoe overeenkomstig de Omgevingswet worden geboden ook echt worden benut¹.

¹ Het stellen van bepaalde milieukwaliteitseisen werd ook al op basis van Wet Milieubeheer mogelijk gemaakt, maar in de praktijk werd bij toetsing zelden verder gegaan dan toetsing aan wettelijke

Zoals ook aangegeven in de: 'Notitie Reikwijdte en Detailniveau' zijn of worden door de provincie Utrecht inmiddels diverse 'tools' ontwikkeld om de gevolgen van bepaalde ontwikkelingen ook op interactieve wijze in kaart te kunnen brengen, daarbij ook uitgaande van de huidige waarden en ook ambities zoals deze m.b.t. bepaalde thema's voor een bepaalde gebied(styp)en worden nagestreefd (zie in deze met name ook de 'Leidraad duurzame gebiedsontwikkeling (Provincie Utrecht 2015)', inclusief het gebruik van een zogenaamde: 'MKP MAP-table'). Aangezien het huidige model (op basis 'Tygron') met name is gericht voor het gemeentelijke (schaal)niveau wil men dat dan ook bruikbaar maken voor afwegingen op het provinciale schaalniveau.

Zoals ook uit de: 'Notitie Reikwijdte en Detailniveau' kan worden afgeleid wil men de 'Plan-Mer' vooral ook inzetten als een proces-instrument, teneinde zo op basis van een bepaalde trechtering tot keuzen te kunnen komen, dat ook door mogelijke alternatieven en scenario's in beeld te kunnen brengen. Dat wil men dan (logischerwijze) op een systematische wijze doen op basis van een vijftal stappen, te weten (zie in deze ook de 'Notitie Reikwijdte en Detailniveau, Fig. op pag. 13):

- Stap 1: het maken van een 'leefomgevingsfoto' van de huidige situatie (referentiesituatie);
- Stap 2: Kansen- of voorkeurskaarten maken van Utrechtse Kwaliteiten en ontwikkelopgaven;
- Stap 3: Stapelen van opgaven en vergelijken Utrechtse Kwaliteiten;
- Stap 4: Opgaven samenvoegen tot enkele onderzoeksalternatieven, inclusief een gebiedsgerichte uitwerking daarvan, evenals het voor zover noodzakelijk geven van een prioritering aan de opgaven en/of Utrechtse kwaliteiten en mogelijkheden voor het stapelen van opgaven/kwaliteiten;
- Stap 5: Alternatieven beoordelen (op basis van het gegeven 'beoordelingskader') op hun effecten en hun bijdragen aan de ambities.

Naast deze algehele procesaanpak, wil men zich dan kennelijk in de Plan-Mer concentreren op aan viertal opgaven, namelijk (vergelijk overigens ook centrale thema's 'Koersdocument'):

- Verstedelijking: schaalessprong in wonen en mobiliteit, waarbij er (vooralsnog) van wordt uitgegaan dat naar verwachting tot 2015 tussen de 157.000 en 175.000 extra woningen nodig zijn;
- Energieneutrale leefomgeving: in 2040 een energieneutrale provincie;
- Klimaatbestendigheid: in 2050 een klimaatbestendige en waterrobuuste leefomgeving voor wateroverlast, droogte, hitte en overstromingen;
- Bodemdalingsgebieden: gebieden waar er de noodzaak is en kansen liggen voor een transitie naar een ander landgebruik (zie in deze overigens ook: 'Bodemdalingsvisie provincie Utrecht').

Daarbij wordt dan aangegeven dat er ook voor de landbouw een belangrijke (transitie)opgave ligt, maar dat deze vooral binnen de landbouwketen zal plaatsvinden, dus in die zin geen deel uitmaakt van de m.e.r., zij het dat wel gezien de ruimtelijke effecten van de overige ruimtelijke opgaven een 'Landbouw-Effect-rapportage' zal worden opgesteld. Verder zal ook m.b.t. de effecten van eventuele ruimtelijke ontwikkelingen op de natuur en dan in het bijzonder op de binnen de provincie aanwezige Natura 2000 gebieden een zogenaamde 'Passende beoordeling' worden opgesteld.

minimumeisen, ook al aangezien bij ruimtelijke ontwikkelingen niet van eisen Bouwbesluit kon worden afgeweken, althans dat heeft de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. zo begrepen.

Tenslotte wordt aangegeven dat men de opgaven (dus) zoveel mogelijk gebiedsgericht wil uitwerken, zodat ook duidelijk wordt welke opgaven in een bepaald gebied gerealiseerd kunnen worden, ook gezien de aanwezigheid van Utrechtse kwaliteiten. Daarbij wil men dan wel gezien de schaal, namelijk dat van de provincie als geheel, een relatief hoog abstractieniveau aanhouden, uiteraard mede afhankelijk op welk schaalniveau een bepaald thema speelt en dus ook een bepaald effect zal hebben, waarbij dan van een bepaalde (nog nader per thema te bepalen) ondergrens wordt uitgegaan.

Voor zover de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. het geheel kan overzien, hetgeen gezien de gegeven complexiteit nog niet zo eenvoudig is, komt de gegeven aanpak haar in algemene zin logisch voor, zij dat zij daarbij nog wel een aantal kanttekeningen plaatst, niet alleen in algemene zin, maar met name ook op bepaalde detailniveaus die wellicht geen detailniveau zijn.

Zo acht zij in algemene zin o.a. een goede (aan)sturing, dus 'regie', op het gehele proces heel wezenlijk, aangezien je je anders nog al snel kunt verliezen in een meer sectorale aanpak, dat terwijl juist het doel van de nieuwe omgevingswet is om ook echt tot een 'integrale aanpak' te komen.

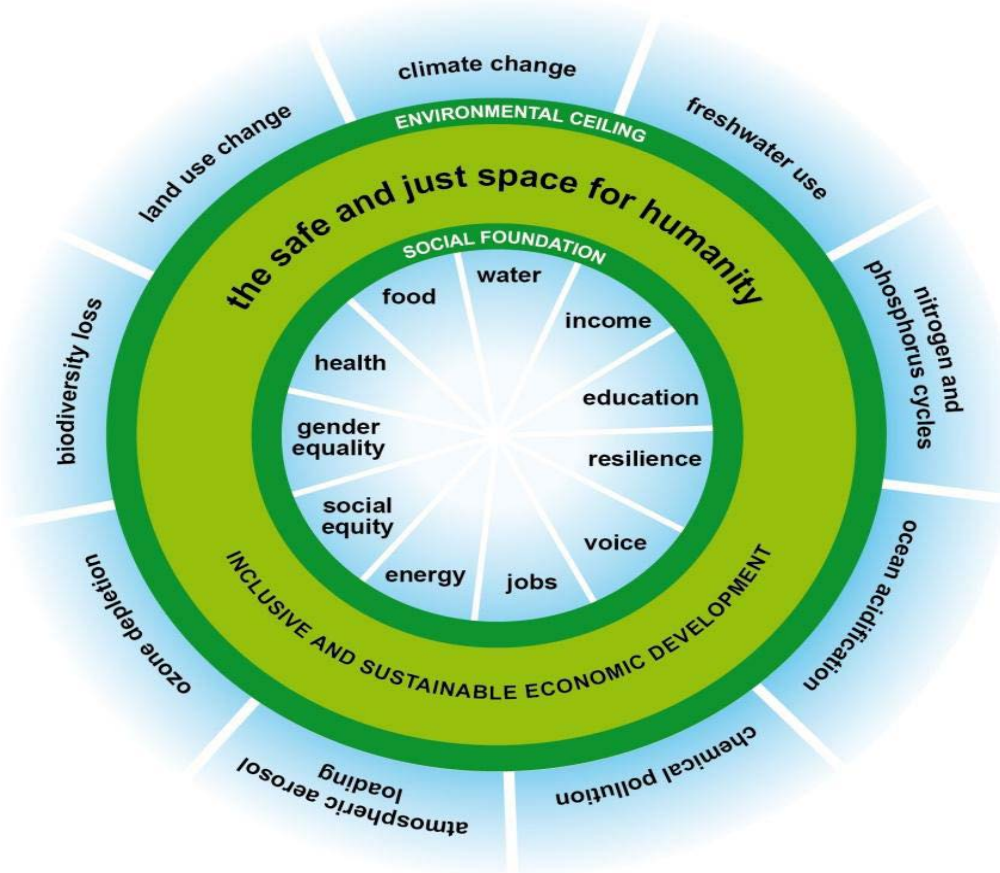
Verder is het zo dat men dus kennelijk een meer 'gebiedsgerichte/regionale aanpak' voorstaat. Het zou o.i. goed zijn als in ieder geval in de 'Notitie Reikwijdte en Detailniveau' daarover dan reeds een bepaalde duidelijkheid wordt gegeven, zoals o.a. welke regio's men daarbij dan in beeld heeft, aangezien de ene regio de andere niet is. Voor zover men dan kiest voor een dergelijke meer gebiedsgerichte/regionale aanpak zou de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. er dan in ieder geval een voorstander van zijn dat daarbij dan wel als 'grondslag' van de fysisch-geografische indeling wordt uitgegaan zoals deze bijvoorbeeld ook in de zogenaamde 'Kwaliteitsgidsen landschappen' is gehanteerd, zodat ook echt de landschappelijke en in zekere zin daarmee samenhangende cultuurhistorische en ook ecologische kwaliteiten, dus de omgevingskwaliteiten, bij eventuele toekomstige ontwikkelingen altijd centraal komen te staan.

Een bijzonder aandachtspunt bij een dergelijke meer gebiedsgerichte/regionale is natuurlijk dat bepaalde opgaven, zoals die m.b.t. de woningbouw, maar ook andere meer stedelijke ontwikkelingen, zoals de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen, althans voor zover noodzakelijk, evenals ontwikkelingen die daar feitelijk niet los van kunnen worden gezien, zoals die t.a.v. (het duurzaam oplossen van) het mobiliteitsvraagstuk, typische vraagstukken zijn die zich op een hoger schaalniveau dan die van een bepaalde regio afspelen en wellicht zelfs op het niveau van de zogenaamde deltametropool en nog hoger. Dus dat het o.i. een van de kernvragen is hoe tijdens het gehele proces om tot de Omgevingsvisie te kunnen komen bepaalde opgaven dan wel op het juiste schaalniveau te bezien en ook daarbij de juiste oplossingen te vinden, daarbij dus wel altijd ook rekening houdend met de waarden zoals deze dus op een bepaalde plek en dus binnen een bepaald type landschap/regio aanwezig zijn.

En ook al wordt dat dan niet expliciet in de: 'Notitie Reikwijdte en Detailniveau' aangegeven, de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. is bij het zoeken van duurzame oplossingen (en alternatieven) er dus altijd een groot voorstander geweest dat daarbij de zogenaamde 'lagenbenadering' wordt gevolgd, waarbij dus (inderdaad) eerst de waarden in kaart worden gebracht, inclusief bodem, water, natuur, landschap en cultuurhistorie, inclusief bijbehorende

ambities, alvorens wordt gezien wat er binnen dat perspectief mogelijk is om tot een duurzame ontwikkeling te kunnen komen (vergelijk in wezen ook opbouw huidige 'PRS/PRV', de aanpak zoals overeenkomstig het schema op pag. 13 van de 'Notitie Reikwijdte en Detailniveau' wordt voorgestaan, evenals het 'Koersdocument', Afbeelding 16: de fysieke leefomgeving, pag. 35). Pas dan kun je o.i. ook tot echt duurzame oplossingen komen, althans wat betreft het duurzame ruimtegebruik.

Teneinde dan de effecten in kaart te brengen, evenals mogelijk alternatieven, is dan een 'Beoordelingskader' opgesteld. Zonder daar thans in detail op in te gaan, hetgeen hierna aan de orde zal worden gesteld, vraagt de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. zich wel in algemene zin af, hoe goed een dergelijk beoordelingskader ook kan zijn om bepaalde alternatieven in beeld te kunnen brengen, of de gegeven alternatieven toch niet veel breder getoetst moeten worden, bijvoorbeeld aan welke mate zij daadwerkelijk bijdragen aan een duurzame ontwikkeling van de Aarde en ook aan het Bruto Provinciaal Geluk (vergelijk ook 'Bruta Nationaal Product Bhutan), waarbij aan kwaliteit van leven, inclusief schoonheid/beauty een groter gewicht wordt toegekend dan aan kwantiteit, waaronder een almaar doorgaande (economische) groei (vergelijk overigens ook dialogen Startbijeenkomst Omgevingsvisie in Jaarbeurs). Wellicht dat de methodiek zoals deze daartoe in het boek: 'Doughnut Economics (Kate Raworth, 2017)' wordt voorgesteld en waarbij enerzijds wordt rekening gehouden met grenzen aarde en anderzijds minimale behoeften (vergelijk ook 'UN sustainability goals') daar een goede basis voor kan geven.

Het Donut-model (uit: 'Doughnut Economics (Kate Raworth, 2017)')

2.2 Stappenplan

Zoals uit voorgaande duidelijk wordt zullen er dus teneinde tot een Omgevingsvisie te kunnen komen diverse stappen worden doorlopen, waarbij de informatie die uit de Plan-MER naar voren komt mede zal worden gebruikt om tot een zorgvuldige afweging van belangen te kunnen komen, waarbij met name ook naar oplossingen zal worden gezocht die (uiteindelijk) bijdragen aan Utrechtse kwaliteiten.

2.2.1. Stap 1: het maken van een ‘leefomgevingsfoto’ van de huidige situatie (referentiesituatie) en mede in relatie tot ambities

Referentiesituatie

Op zich is het dus goed teneinde een goed beeld van de huidige situatie, dus nul-situatie of referentiesituatie te krijgen met een ‘leefomgevingsfoto’ wil maken van de Utrechtse kwaliteiten, teneinde zo ook zorgvuldig te kunnen toetsen wat de effecten van eventuele ontwikkelingen zijn die men overeenkomstig de nieuwe Omgevingsvisie mogelijk wil maken. De gegevens zoals deze uit de (o.a.) de ‘Staat van Utrecht’ voortkomen kunnen daarvan o.i. een goed beeld geven, evenals natuurlijk wat betreft de landschappelijke kwaliteiten de gegevens zoals deze uit de ‘Kwaliteitsgidsen landschappen’ naar voren komen en die o.i. een goed beeld kunnen geven van de ruimtelijke kwaliteit op een bepaalde plek, althans in landschappelijk zin.

Wat betreft de leefomgevingsthema’s zoals deze bij een dergelijke ‘leefomgevingsfoto’ wordt aan de orde zijn wordt daar wel een globaal overzicht van gegeven, waarbij dan veiligheid, bodem en water, gezondheid en natuur en landschap wordt genoemd, maar o.i. zou het goed zijn als gegeven thema’s gewoon ook echt expliciet worden aangegeven, bijvoorbeeld op basis van de thema’s zoals die bij het ‘beoordelingskader’ als zodanig worden aangegeven (zie in deze ook de ‘Notitie Reikwijdte en Detailniveau’, Bijlage Aanzet beoordelingskader’, pag. 24), zodat later ook een zorgvuldige toetsing m.b.t. te realiseren opgaven mogelijk is. Uiteraard voor zover een dergelijk thema vanuit een bepaald gebiedstype relevant moet worden geacht.

Ambities

Dan is het o.i. dus inderdaad goed om meteen ook per onderscheiden gebiedstype en dan per onderscheiden leefomgevingsthema een duidelijk beeld te geven van de ambities (of optimale leefomgevingskwaliteiten) die men wil realiseren (vergelijk in deze ook de ‘Leidraad duurzame gebiedsontwikkeling (Provincie Utrecht, 2015)’ en de daarin per onderscheiden gebiedstypen en thema gegeven ambities, in casus optimale kwaliteiten.

Nu staat de samenleving gelukkig niet stil, maar om ook echt bepaalde ambities te kunnen halen zou het goed zijn wel ook te kijken op welk schaalniveau bepaalde ambities spelen en dus eerst ook op dat niveau de opgaven bepalen. Met name tijdens het participatieproces is hierover reeds veel informatie opgehaald. Natuurlijk men kan zich bij bepaalde opgaven beperken tot hetgeen thans in de diverse beleidsdocumenten van de provincie is vastgelegd, maar als we dan echt samen naar een duurzame toekomst kijken, zou wat betreft de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. ook echt moeten worden gekeken wat nodig is om de ambities zoals deze m.b.t. de Utrechtse Kwaliteiten overeenkomstig de ‘Koers’ of anderszins zijn vastgelegd ook echt te kunnen halen.

Zowel uit de publieksenquête als ook diverse thema-avonden is dan duidelijk geworden dat er ook wat betreft de Utrechtse kwaliteiten een belangrijke kwaliteitswinst mogelijk is, waarbij thema's als natuur en duurzaamheid hoog scoorden.

Bezien we vanuit dat perspectief de huidige Staat van Utrecht dan zou het dus goed zijn als zou worden aangegeven wat betreft gegeven thema's noodzakelijk is om binnen het Utrechtse tot echt duurzame ontwikkeling/samenleving te komen, dus m.b.t.

natuur/biodiversiteit, evenals ook nader concreet aan te geven wat men dan onder een duurzame samenleving verstaat (zie ook hiervoor onder het hoofdstuk 2.1: Algemeen en dan hetgeen t.a.v. 'doughnut economics' wordt gesteld), inclusief de leefomgevingskwaliteiten/leefomgevingswaarden die daarbij dan centraal dienen te staan.

Robuuste systemen met hoge biodiversiteit²

Meer in het bijzonder acht de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. het vanuit het gezichtspunt van de natuur en dan met name vanuit het duurzaam functioneren van binnen de provincie voorkomende ecosystemen allereerst van groot belang dat niet alleen het NNN wordt gerealiseerd, evenals de 1500 ha die overeenkomstig het 'Akkoord van Utrecht' binnen de zogenaamde 'groene contour' is geplaatst, maar dat eveneens de (al sinds de 'Nota Ruimte' op de agenda staande maar later alsnog (door staatssecretaris Bleker) geschrapte) 'robuuste verbindingen' met het natuurnetwerk dat in aangrenzende provincie voorkomt worden gerealiseerd, waarbij dan meer concreet moeten worden geacht aan de robuuste verbinding door de Gelderse vallei met de Veluwe, dus het zogenaamde 'Valleilint' (zie in deze overigens ook bijlage 2: Amendement robuuste verbindingen Omgevingsvisie Gelderland'), evenals ook dat door het groene hart, dus de 'Groene ruggengraat'.

Voorts dient ook aan de kwaliteit van de natuurgebieden zelf nog het nodige aan ambities te worden gerealiseerd, waaraan in de Natuurvisie ook de nodige aandacht is gegeven, maar dat zou dan wel in duidelijk programma dienen te worden doorvertaald (vergelijk overigens ook de: 'Ruimtelijke ambities Nationaal Park Heuvelrug'). En ook als wordt in de 'Natuurvisie (Provincie Utrecht, 2016)') ook de nodige aandacht gegeven aan de milieucondities zoals deze voor de diverse ecosystemen binnen de provincie Utrecht van belang moeten worden geacht, ook daarvan is bekend dat nog lang niet overal aan kritische waarden wordt voldaan, zoals dus bijvoorbeeld t.a.v. de stikstofbelasting voor bepaalde binnen Natura 2000-gebieden voorkomende habitattypen, de zogenaamde 'Kritische Depositie Waarden (KDW's)', maar ook de ecologische doelen zoals deze op basis KRW voor bepaalde waterlichamen zijn vastgesteld.

Meer in het bijzonder is de laatste tijd gelukkig ook steeds meer aandacht voor (het ontbreken van een bepaal)de natuurkwaliteit van de landbouwgebieden die zich tussen de grotere natuurgebieden bevinden en waarvoor recentelijk ook het 'Deltaplan Biodiversiteitsherstel' is gelanceerd, naast de aandacht voor 'Natuurinclusieve landbouw'. Juist door de landbouw meer natuurinclusief te maken kan (zie overigens o.a. het: 'Actieplan weidevogels Utrecht (Provincie Utrecht, 2016)'), althans dat is de verwachting, ook echt aan de natuurkwaliteit binnen de provincie een kwaliteitsimpuls worden gegeven.

Aantrekkelijke of wellicht beter duurzame leefomgeving/samenleving

Ook wat betreft een echt duurzame leefomgeving zijn we er nog lang niet, tenminste als er niet van economische, maar echte gezondheidsnormen wordt uitgegaan, dus bijvoorbeeld

² Hét motto zou o.i. hierbij dienen te zijn: '(Basis)kwaliteit van natuur is (Basis)kwaliteit van leven' (vergelijk ook campagne Vogelbescherming).

niet wat betreft de luchtkwaliteit van de Europese luchtkwaliteitsnormen, maar die van de WHO, etc.. Ook wat dat betreft ligt er dus nog wel degelijk een grote opgave (zie in deze overigens ook de: 'Samenwerkingsagenda luchtkwaliteit').

In die zin zal bij tal van ontwikkelingen o.i. dus veel meer vanuit de ecosysteem-benadering moeten worden geredeneerd, ook al aangezien we als mens deel uitmaken van de natuur/aarde. Door bij ontwikkelingen veel meer aan te sluiten bij de op een bepaalde plek voorkomende ecosystemen, evenals de processen die daaraan ten grondslag liggen, zowel bij stedelijke ontwikkelingen (denk daarbij o.a. aan disciplines als 'stadecologie'³), als bij ontwikkelingen in het platteland (denk bijvoorbeeld aan natuurlijke plaagbestrijding binnen de landbouw of meer permacultuurachtige teeltsystemen, zoals voedselbossen), kunnen (vaak) onevenredige effecten worden voorkomen of is zelfs (een bepaalde) ruimtelijke kwaliteitswinst mogelijk, die niet alleen het leefklimaat van de planten en dieren kan verbeteren, maar daarmee ook van de mens (vergelijk ook relatie natuur en gezondheid mens). Dus zal ook in die zin o.i. veel meer moeten worden gezocht naar synergie-effecten (vergelijk ook bijvoorbeeld in deze zin ook de kansen die 'Natuurinclusief ontwerpen' en '-bouwen' biedt).

2.2.2. Stap 2: Kansen- of voorkeurskaarten maken van Utrechtse Kwaliteiten en ontwikkelopgaven

Dan wil men dus zowel van de Utrechtse kwaliteiten, als het viertal ontwikkelopgaven kansen- en ook voorkeurskaarten gaan maken.

Kansenkaarten Utrechtse Kwaliteiten

Op zich natuurlijk heel goed om kansenkaarten te maken, ook om te bezien waar er t.a.v. diverse opgaven kansen liggen, ook gezien aanwezige Utrechtse Kwaliteiten. Wel is het hierbij dus nadrukkelijk ook rekening dient te houden met de ambities die noodzakelijk zijn om tot een echt duurzame provincie te kunnen komen, evenals hierbij de 'lagenbenadering' nadrukkelijk toe te passen. Dus alvorens de diverse opgave in een bepaald gebied (d.m.v. 'Tygron'/GIS-applicaties) te projecteren, ook echt kaarten te hebben wat voor het realiseren van de doelen voor een bepaalde thema ruimtelijk noodzakelijk is, zoals dus o.a. voor de natuur.

Teneinde een goed beeld van de Utrechtse Kwaliteiten te krijgen, zou het dus goed zijn als er ook een algehele 'Kwaliteitskaart' zou komen voor de gehele provincie Utrecht, zodat ook voor iedereen duidelijk is waarbij bepaalde Utrechtse Kwaliteiten leidend zijn. De Stichting Milieuzorg Zeist e.o. heeft hier ook in het verleden als eens voor gepleit, dat ook met de Kwaliteitskaart zoals deze ooit door de Provincie Zuid-Holland is gemaakt als voorbeeld, maar daar is toen niet voor gekozen, zij het dat er met alle informatie uit de 'Kwaliteitsgidsen Landschappen' de basis voor een dergelijke kaart, voor zover een dergelijke kaart er dus al niet is, reeds aanwezig is.

Kaarten ontwikkelopgaven

Dan is het natuurlijk ook goed de eventuele ruimtelijke consequenties van de ontwikkelopgaven in kaart te brengen, waarbij het dan gaat om:

- Verstedelijking: schaa sprong in wonen en mobiliteit, waarbij er (vooralsnog) van wordt uitgegaan dat naar verwachting tot 2015 tussen de 157.000 en 175.000 extra woningen nodig zijn;

³ Zie overigens ook de publicatie: 'Groen in en om de stad (Staat van Utrecht, 2018)'.

- Energieneutrale leefomgeving: in 2040 een energieneutrale provincie;
- Klimaatbestendigheid: in 2050 een klimaatbestendige en waterrobuuste leefomgeving voor wateroverlast, droogte, hitte en overstromingen;
- Bodemdalingsgebieden: gebieden waar er de noodzaak is en kansen liggen voor een transitie naar een ander landgebruik (zie in deze overigens ook: 'Bodemdalingsvisie provincie Utrecht').

Wel plaatst de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. bij bepaalde van de aangegeven ontwikkelopgaven wel degelijk bepaalde kanttekeningen, die achtereenvolgens aan de orde zullen worden gesteld.

Verstedelijkingsopgave

Wat betreft de gegeven ontwikkelopgaven plaatst de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. dan met name haar kanttekeningen bij de gegeven woningbouwopgaven. In met name haar eerdere reactie op het 'Koersdocument' is hier ook al uitgebreid bij stilgestaan, juist ook gezien de effecten die dat zal hebben op zowel binnenstedelijke, maar indien eveneens voor uitleglocaties wordt gekozen met name ook de ruimtelijke kwaliteiten zoals deze aldaar aanwezig zijn den. In die zin zou het dan o.i. ook goed zijn als hiervoor diverse 'scenario's' worden uitgewerkt, een en ander (ook) overeenkomstig het amendement zoals dat door Provinciale Staten bij de vaststelling van het 'Koersdocument' is aangegeven en waarbij een onderscheid tussen een drietal scenario's werd gemaakt, namelijk een scenario met 100.000 woningen erbij tot 2050, respectievelijk 140.000 woningen en 180.000 woningen. Overigens plaatst de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. ook bij een opgave van 100.000 woningen extra haar kanttekeningen, ook al zouden deze dan voornamelijk binnenstedelijk worden gerealiseerd, aangezien het voor haar de vraag is of Utrecht gezien de binnen de provincie aanwezige ruimtelijke kwaliteiten (in brede zin) wel ook een aanzienlijk gedeelte van de woningbouwopgave van buiten de provincie zou moeten opvangen, òf dat het toch niet beter is juist gezien die ruimtelijke kwaliteiten voor een landelijke spreiding over diverse stedelijke agglomeraties zou moeten worden gekozen, inclusief natuurlijk ook de werklocaties, hetgeen uiteindelijk ook naar verwachting tot minder mobiliteit en met name ook automobilititeit leidt (zie in deze overigens ook de 'Ex ante evaluatie SVIR (PBL, 2011)'). In die zin zou het goed zijn ook een scenario uitgaande van 'migratiesaldo nul' uit te werken, dus primair uitgaande van de demografische ontwikkeling binnen de provincie zelf, zodat ook in die zin een goede vergelijking mogelijk is m.b.t. effecten diverse keuzen. Overigens betekent dat niet de provincie op slot zou moeten, aangezien er altijd sprake is van een bepaalde dynamiek, maar het maakt duidelijk wat echt minimaal noodzakelijk is en als je dan toch van bepaalde groeiscenario's uit zou gaan wat dat dan betekent, ook in brede zin, dus niet alleen wat betreft woningbouw, maar ook het daaruit voortvloeiende mobiliteitsvraagstuk, de energietransitie, de werkgelegenheid, de ontwikkeling van de economie en niet in de laatste plaats ook de effecten op natuur, landschap, cultuurhistorie en het milieu/leefomgevingskwaliteiten en waarden⁴.

Voorts is het natuurlijk goed dat als er dan gebouwd dient te worden daarbij dan als basis de 'Ladder van duurzame verstedelijking' wordt aangehouden, dus dat deze inderdaad voornamelijk binnenstedelijk plaatsvindt en vervolgens weer zoveel mogelijk rondom de OV-knooppunten, zij het dat altijd wel ook gekeken dient te worden naar de ligging van dergelijke knooppunten. Zo ligt een van de in de PRS/PRV (Herijking 2016)' aangegeven OV

⁴ Zie in deze overigens diverse sectorale onderzoeksrapporten zoals deze in kader van het 'Ruimtelijk economische programma (REP)' door de U10/U16 zijn opgesteld.

Knooppunten, namelijk het Station Driebergen Zeist, te midden van de EHS en ook CHS en is het dus de vraag of nu juist daar een bepaalde stedelijke ontwikkeling wel wenselijk is.

Behalve de verstedelijkingsopgave, ligt er dus eveneens een overigens mede daarmee samenhangende opgave om de mobiliteit te verduurzamen. In ieder geval zou daarbij als er dan toch keuzen moeten worden gemaakt de 'Ladder van Verdaas' als uitgangspunt moeten gelden, dus naast invoeren van (een vorm van) rekeningrijden, allereerst een keuze voor de fiets en OV (zie o.a. ook publicatie: 'U-Ned'), ook al dient ook daarbij naar de effecten op de natuur, het landschap en de cultuurhistorie te worden gekeken.

Verder is het duidelijk dat ook het rijk (zie in deze met name het: 'NOVI') en ook de diverse regio's wat betreft hun toekomstige (ruimtelijke) ontwikkeling niet stil staan. Zo is bijvoorbeeld door het rijk (overigens in overleg met lagere overheden) in kader MIRT-Oost een bepaalde ontwikkelingsvisie is neergelegd (zie o.a.: 'Gebiedsverkenning Utrecht-Oost'), evenals ook door de U-10/U-16 een 'Ruimtelijke economische koers', die thans nader op basis diverse onderzoeken wordt uitwerkt in de 'Ruimtelijk Economisch Programma (REP)'⁵. Verder is ook door de regio Amersfoort een bepaalde visie ontwikkeld (zie ook: 'Regionale Ruimtelijke Visie Amersfoort'), evenals door de gemeente die deel uitmaken van de Food Valley (zie o.a.: 'Green deal Food Valley'). Ook hierbij is het dan steeds de vraag, ook al zal er ongetwijfeld een bepaalde overlap zijn met bepaalde opgaven waar ook de provincie op het schaalniveau van de provincie als geheel voorstaat, hoe men uiteindelijk de betreffende visies en koersen, die overigens langs niet altijd ruimtelijk zijn uitgewerkt, weegt. Dus door ook daarbij echt integrale keuzen op basis van de op bepaalde plekken te realiseren en nog te ontwikkelen kwaliteiten te maken.

Energieneutraliteit

Ook wat betreft de 'energieneutraliteit' ligt er een grote opgave, maar het zou o.i. dus wel goed zijn als ook hierbij vanuit een duurzaam ruimtegebruik van 'Energieladders' gebruik wordt gemaakt, dus van bijvoorbeeld de 'Constructieve zonneladder'.

Ook wat betreft deze opgave is binnen de U 10/U -16 voor zover bij de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. bekend in kader nog door de Tweede Kamer vast te stellen 'Klimaatakkoord' een start gemaakt met het opstellen van een 'Regionale Energie Strategie (RES)', mede op basis van een daartoe uitgevoerde 'Energiescan'. Hoe een en ander dan in ruimtelijke zin uitpakt is vooralsnog onduidelijk, maar ook daarbij is o.i. dus een goede afstemming op diverse overheidsniveau's van groot belang, juist ook als men bij te maken keuzen ook echt de Utrechtse Kwaliteiten centraal wil stellen.

Klimaatbestendigheid

Dat ook deze opgave van betekenis moet worden geacht, zal duidelijk zijn. Teneinde ook de natuur klimaatbestendig te maken moet ook hierbij een robuust systeem (met dus veerkracht) van wezenlijk belang worden geacht.

Bodemdaling

Dan liggen er ook wat betreft de bodemdaling grote opgaven (zie in deze o.a. dus ook de 'Visie bodemdaling provincie Utrecht'), waarbij wellicht naast meer technische oplossing, zoals dus het toepassen van 'onderwaterdrainage', veel grootschaliger zou moeten worden

⁵ Zie o.a. onderzoeksrapporten: 'Energieanalyse', 'Eindrapportage verdieping economisch beleid', 'Monitor kantorenmarkt', 'Knooppuntanalyse' en 'Analyse woningbouwlocaties'.

gedacht en bijvoorbeeld juist ook in het Groene hart voor een sterke accentverschuiving van landbouw in de richting van natte natuur zou moeten worden gekozen, eventueel in combinatie met het op een innovatieve wijze vervullen van de energieopgave (zie in deze ook de bijdragen van de Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (ARK), evenals diverse 'posterpresentaties' studenten tijdens de 'Dag van de Ruimtelijke kwaliteit' in kader prijsvraag 'De Grote Groene Reus').

Overige opgaven

Bij de keuze wat betreft de opgaven is door de provincie dan het accent gelegd op de grote transitie, waar we met zijn allen voorstaan. Toch zijn er zoals ook hiervoor reeds aangegeven ook daarnaast nog wel degelijk bepaalde opgaven die wel degelijk ook met een bepaalde ruimtevraag gepaard kunnen gaan, zoals die met betrekking tot de natuuropgave en ook m.b.t. realiseren duurzame leefomgeving.

Indien we dus echt binnen het Utrechtse tot een 'robuuste natuur met een hoge biodiversiteit' willen komen (vergelijk in deze bijvoorbeeld ook de toekomstvisie van de Provincie Zuid-Holland: 'Rijke Groene Leefomgeving (Provincie Zuid-Holland, 2018)'), dan zou ook die 'opgave' o.i. nadrukkelijk als (ruimtelijke) opgave, inclusief bijbehorende ambities (zie in deze ook de 'Natuurvisie' en dan bijvoorbeeld de doelen m.b.t. diverse zogenaamde 'icoonsoorten'), moeten worden meegenomen.

Verder ligt er o.i. wel degelijk ook een opgave om aan het landschap en de cultuurhistorie, toch ook belangrijke dragers van het platteland, een kwaliteitsimpuls te geven (vergelijk in deze overigens ook het zogenaamde: 'Parelfonds'). O.i. is dat overigens niet alleen een opgave die vanuit een bepaalde sector-belang van betekenis moet worden geacht, maar juist ook aangezien de Omgevingswet een meer integrale aanpak voorstaat. Door bij de opgaven waar we voor staan naast (aanwezige en nog te ontwikkelen) natuurwaarden, meteen ook waarden van landschap en cultuurhistorie mee te nemen is er vaak nog veel kwaliteitswinst te behalen, hetgeen ook weer de beleving van het landschap ten goede kan komen. Verder zullen bepaalde opgaven naar verwachting in ieder geval deels in het landelijke gebied landen, zoals die m.b.t. de energietransitie, dus zou het goed zijn als bij die opgaven meteen ook de opgaven die er vanuit de natuur, het landschap en de cultuurhistorie liggen in de ontwerp-opgaven worden meegenomen (vergelijk wederom de posterpresentaties studenten prijsvraag 'Grote groene Reus' tijdens 'Dag van de Ruimtelijke Kwaliteit' m.b.t. energieopgave Lopikerwaard).

Wat betreft de transitie naar een duurzame samenleving zal deze dus naar verwachting zoals ook in de 'Notitie Reikwijdte en Detailniveau' aangegeven eveneens tot een extra ruimtegebruik (kunnen) leiden, zoals dus de opgave m.b.t. energietransitie, maar mogelijk ook de transitie naar een duurzame mobiliteit, zoals de aanleg van (extra) (snel)fietspaden en ook (H)OV.

In aanvullende zin vraagt de Stichting Milieuzorg Zeist zich eveneens af wat in ruimtelijke zin de overgang naar een circulaire economie (in 2050) betekent, hetgeen mogelijk toch ook vanwege ketenbenadering en in die zin herpositionering bedrijven een bepaald ruimtebeslag met zich mee kan brengen (zie in deze o.a. ook het rapport: 'Circulaire potentie provincie Utrecht (TNO, 2016)' en ook het rapport: 'De Nieuwe Utrechtse Stijl – Toekomstbeelden en Transitiepaden voor een circulaire economie in de provincie Utrecht (DRIFT, 2018)'), zij het dat deze mogelijk ook binnen bestaande ruimte zoals deze voor bedrijven is gereserveerd kan voltrekken (vergelijk campagne: 'Recycle de Ruimte'). Voor zover ook deze transitie tot

een bepaald extra ruimtebeslag leiden zal het dus eveneens noodzakelijk zijn de effecten (in brede zin) daarvan dan in kaart te brengen.

2.2.3. Stap 3: Stapelen van opgaven en vergelijken Utrechtse Kwaliteiten

Deze stap spreek eigenlijk voor zichzelf. Natuurlijk is het goed om te zien of bepaalde opgaven kunnen worden gestapeld, zodat tot een meervoudig ruimte gebruik kan worden gekomen. Door deze dan te vergelijken met de Utrechtse Kwaliteiten kan duidelijk worden waarbij bepaalde kansen, maar ook bedreigingen van bepaalde kwaliteiten liggen.

2.2.4. Opgaven samenvoegen tot enkele onderzoeksalternatieven, inclusief een gebiedsgerichte uitwerking daarvan, evenals het voor zover noodzakelijk geven van een prioritering aan de opgaven en/of Utrechtse kwaliteiten en mogelijkheden voor het stapelen van opgaven/kwaliteiten.

Goed dat op basis van stap 3, dus de 'confrontatie' van de ontwikkelopgaven mét de Utrechtse kwaliteiten op het schaalniveau van de provincie Utrecht als geheel (en wellicht dus ook een groter schaalniveau), gezien wordt wat eventuele onderzoeksalternatieven zijn, inclusief een gebiedsgerichte uitwerking daarvan.

Regie

Zoals ook onder het hoofdstuk 2.1: 'Algemeen' reeds aangegeven is hierbij het schakelen tussen diverse abstractieniveaus van wezenlijk belang, zodat de eventuele gebiedsopgaven, ook in relatie tot de binnen een bepaald gebied aanwezige (Utrechtse) kwaliteiten, zorgvuldig zijn afgewogen, alvorens een bepaalde gebiedsproces wordt opgestart, hoe goed het ook is samen met 'stakeholders' tot bepaalde gebiedsgerichte uitwerkingen te komen.

Meest milieuvriendelijk alternatief of in brede zin alternatief met meeste Bruto Provinciaal Geluk

Wat betreft die alternatieven zou het dus o.i. wel goed zijn als daaraan dus ook de keuze met wat voor provincie Utrecht wil zijn (zie in deze dus o.a. de publieksenquête) daarbij duidelijk tot uiting komt. Dus dat de keuze voor welke waarden Utrecht staat, zoals dus aanwezige waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie en ook duurzaamheid, voor zover je dat als samenleving sowieso al niet vanuit respect voor de aarde centraal zou moeten stellen, naast dus die voor een gezonde leefomgeving, ook echt bij te maken keuzen een prominente plek geeft (zie overigens behalve publieksenquête ook de uitkomst 'Horizon Utrecht 2050'⁶). Dus in ieder geval ook een alternatief dat vroeger ook wel als 'Meest Milieuvriendelijke Alternatief (MMA)' werd aangeduid, ook al is dat kennelijk wettelijk dan niet meer verplicht. Of dus indien je echt naar toekomst kijkt het alternatief dat meeste Bruto Provinciaal Geluk voortbrengt, dus het alternatief dat niet langer primair kijkt naar kwantitatieve groei, maar juist naar kwaliteit.

Mogelijkheden om door echt integrale en innovatieve aanpak tot echte kwaliteitsimpuls te kunnen komen

Wat betreft het eventueel stapelen van kwaliteiten en daarbij ook rekening houdend met aanwezige kwaliteiten, dus het geven van een kwaliteitsimpuls aan een gebied als geheel, kan een idee als dat voor een 'Ringpark Utrecht' natuurlijk een mooi voorbeeld zijn, evenals

⁶ Overigens plaatst de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. dus bij bepaalde keuzen zoals deze uit 'Horizon Utrecht 2050' en ook de 'Koers' naar voren komen wel degelijk ook kanttekeningen en dan met name dus de keuze om 157.000 tot 175.000 extra woningen te bouwen, hetgeen naar verwachting wel degelijk tot aantasting bepaalde kwaliteiten/waarden zal leiden.

dus een gehele andere aanpak van het Groene hart, dus innovaties die verder gaan dan het alleen maar toevoegen van bepaalde functies, maar juist een echt integrale aanpak op basis van aanwezige kwaliteiten (vergelijk ook: 'Natuurinclusief ontwerpen').

Prioritering

Voor zover men tot een prioritering dient te komen, dan zouden o.i. daarbij dus een duidelijke keuze voor de Utrechtse Kwaliteiten, dus voor de natuur en duurzaamheid, centraal moeten staan (zie in deze wederom de uitkomsten van de 'Publieksenquête'). Meer in het bijzonder zou de mens zich o.i. bij welke keuzen dan ook altijd aan de grenzen, dus het draagvlak, van aarde zou moeten houden (zie in deze dus ook publicaties als: 'Global boundaries (Rockstrom, 2009)' en o.a. ook de 'Living Planet Index 2018 (WNF, 2018)'), inclusief dus bijbehorende ecologische voetafdruk, die in Nederland (helaas) vele aarde's groot is (zie dus ook hetgeen hierover reeds in het hoofdstuk 2.1: 'Algemeen' en dan t.a.v. 'Doughnut economics' is opgemerkt).

2.2.5. Alternatieven beoordelen (op basis van het gegeven 'beoordelingskader') op hun effecten en hun bijdragen aan de ambities.

Breed beoordelingskader

Aangegeven wordt dat men de diverse alternatieven wil beoordelen op hun effecten op basis van een breed 'Beoordelingskader', dus niet alleen m.b.t. effecten op aspecten binnen het domein van de 'Omgevingswet' (dus de 'fysieke leefomgeving'), maar ook op economische aspecten.

Op zich bestaan tegen een dergelijk breed beoordelingskader geen bezwaren, indien het onderscheidingsvermogen daarbij maar helder maakt, evenals dus bijvoorbeeld ook wat betreft de economie aan duurzaamheidsaspecten bij de toetsing een belangrijke, zo niet doorslaggevende rol wordt toegekend, zoals dus bijvoorbeeld de ambities t.a.v. klimaatneutraliteit en ook circulariteit.

Toetsingscriteria

Wat betreft de toetsingscriteria wordt daaraan met name in de betreffende bijlage 3: 'Aanzet beoordelingskader' een eerste aanzet toe gegeven. Wat daarbij evenwel opvalt dat men m.b.t. de gegeven omgevingsthema's en met name t.a.v. de daarbij gegeven indicatoren geen nadere 'toetsingscriteria/beoordelingsparameters' aangeeft, inclusief bepaalde (wettelijke) onder- en bovengrenzen/waarden, mede ook in relatie tot de doelen/ambities, althans voor zover deze in de Koers als zodanig reeds voldoende concreet/smart zijn aangegeven, terwijl dat voor een zorgvuldige toetsing o.i. wel noodzakelijk moet worden geacht.

Nu worden met name ook in de: 'Leidraad Duurzame Gebiedsontwikkeling (Provincie Utrecht, 2015)' in de daarin per gebiedstype gegeven Milieukwaliteitsprofielen (MKP's) per thema/indicator eenduidige kwaliteitsniveaus gegeven, waarbij het dus wel goed zou zijn, althans voor zover aan de orde, dat daarnaar in het 'Beoordelingskader' dan direct zou worden verwezen, hetzij aan de per gebiedstype gegeven kwaliteitsniveaus op een of andere wijze in de in daartoe in de 'Notitie Reikwijdte en Detailniveau', Bijlage 3 'Aanzet beoordelingskader' gegeven tabel een plek wordt gegeven.

Zoals bij de Provincie Utrecht ongetwijfeld bekend worden momenteel ook door aan Provincie Utrecht grenzende provincies Omgevingsvisie opgesteld, of zijn deze reeds vastgesteld. Zo is o.a. door de Provincie Zuid-Holland een zogenaamde:

'Leefomgevingstoets (LOT)' ontwikkeld, teneinde de mogelijke effecten van bepaalde ontwikkelingen in beeld te kunnen brengen.

Ook daarbij zijn dus voor diverse indicatoren 'beoordelingsparameters' aangegeven, dus zou wellicht Utrecht, voor zover zelf nog niet zover, daar wellicht een voorbeeld aan kunnen nemen (vergelijk in deze ook de Leefomgevingstoets provincie Zuid-Holland (Provincie Zuid-Holland, 2018)', Tabel op pag. 14-15). Overigens niet alleen m.b.t. de thema's die direct samenhangen met de fysieke leefomgeving, maar dus ook m.b.t. de transitie naar een duurzame economie, zoals dus m.b.t. circulariteit.

Zonder dus nu uitgebreid op diverse gegeven indicatoren in te gaan, is het wel zo dat in specifieke gevallen er inmiddels diverse toetsen zijn ontwikkeld, zoals dus m.b.t. de EHS/het NNN de 'EHS-wijzer' en m.b.t. tot het landschap (van de Utrechtse Heuvelrug) de 'Landschapswijzer'. Verder dient bij ontwikkeling binnen de (o.a.) de NHW een Heritage Impact Assessment (HIA) te worden gemaakt, etc..

Met betrekking tot gegeven indicatoren wil de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. wel aangegeven dat zij bij thema 'Gezonde leefomgeving' in ieder geval de indicator 'Groen' ontbreekt, terwijl het bekend is dat groen een zeer positieve invloed op de gezondheid heeft (zie o.a. de publicatie: 'De Stad als gezonde Habitat (RLI, 2018)'). Daarbij moet o.a. aan 'Natuurinclusief bouwen en ontwerpen' o.i. een belangrijke betekenis worden toegekend (zie in deze o.a. het 'Handboek natuurinclusief bouwen en ontwerpen (gemeente Amsterdam, 2018)').

Interactieve tools

Nu wil men overeenkomstig hetgeen m.b.t. het beoordelingskader in de 'Notitie Reikwijdte en Detailniveau', Bijlage 2: 'Toelichting op gebruik interactieve tools' is aangegeven kennelijk op basis 'Tygron' teneinde tot een 'beoordelingskader' te komen gerichte 'interactieve tools' ontwikkelen, hetgeen dus op zich mooi is. Ook vanuit dat perspectief zou het o.i. evenwel goed zijn als er nu juist per indicator (concrete) onder- en bovengrenzen/waarden worden aangegeven, mede dus rekening houdend met de in die zin (in de 'Koers') (uitgesproken) ambities/doelen, waardoor het ook eenvoudiger wordt om bepaalde 'knelpunten' te signaleren, teneinde zo ook naar meer integrale(re)/duurzame(re) oplossingen te kunnen zoeken.

Verder zou o.i. toch (veel meer) duidelijk moeten worden gemaakt hoe men de 'effectenscores' dan gaat weergeven, voor zover mogelijk (en gewenst) dus ook gebiedsspecifiek, eveneens rekening houdend met bepaalde (wettelijk) onder- en bovengrenzen (vergelijk in deze bijvoorbeeld ook (eerdere) toetsingen in kader: 'Staat van Utrecht') en in relatie tot de doelen/ambities.

In ieder geval zou een dergelijk 'beoordelingskader' dus ook echt integraal moeten zijn (vergelijk bijvoorbeeld ook: 'Rad van de leefomgeving'⁷ in 'Leefomgevingstoets Provincie Zuid Holland'), zonder overigens de specifieke informatie die daaraan m.b.t. betrokken indicatoren ten grondslag ligt uit het oog te verliezen.

Nu biedt 'Tygron' naar verwachting, tenminste als de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. dat goed ziet, de opties om met name ook echt gebiedsspecifiek afwegingen te kunnen maken, maar

⁷ Vergelijk overigens ook diverse duurzaamheidsindexen, evenals ook eerdere presentaties 'Staat van Utrecht' door Telos.

wellicht goed te bezien of de wijze waarop met het ‘Rad voor de leefomgeving’ daarbij ook nog van toegevoegde waarde kan zijn, ook al lijken de gegeven ‘tool’ meer van toepassing om tot algehele conclusies m.b.t. duurzame ontwikkeling provincie te (kunnen) komen. Dus wellicht te zoeken naar slimme combinaties van (interactieve) ‘tools’ teneinde tot een zorgvuldige toetsing te kunnen komen en dus ook aansprekende/duurzame oplossingen (zie in deze wederom hetgeen in hoofdstuk 2.1: ‘Algemeen’ m.b.t. ‘tool’ ‘doughnut economics’ en ook ‘Bruto Provinciaal Product’ naar voren is gebracht).

Overigens is door de ‘Commissie voor het m.e.r.’ t.a.v. de: ‘Leefomgevingstoets Zuid-Holland’ inmiddels een (kritisch) toetsingsadvies uitgebracht, dus zou het goed zijn ook daar in het Utrechtse desgewenst het voordeel mee te doen (zie in deze ook: ‘Toetsingsadvies over het MER-rapport Leefomgevingstoets Zuid-Holland (Commissie voor het m.e.r., 2018)’).

Dat de gegeven ‘indicatieve tools’ overigens later ook voor de monitoring kunnen worden gebruikt is dan natuurlijk alleen maar mooi.

Mitigatie en compensatie

Voor zover op basis gegeven analyses met bijbehorende toetsingen en scenario's/alternatieven naar voren komt, dat bepaalde doelen, althans voor zover concreet/smart, niet zou worden gehaald, zou o.i. ook moeten worden bezien hoe die doelen alsnog kunnen worden behaald, inclusief mogelijk mitigatie en of compensatie.

3. Aanvullende onderzoeken

3.1. Passende beoordeling

Aangezien door de gegeven vier centrale ontwikkelingsopgaven er ook significant negatieve effecten op Natura 2000-gebieden kunnen optreden, wordt aangegeven dat daarvoor een ‘Passende beoordeling’ zal worden gemaakt, die dan met name gezien het abstractieniveau kwalitatief van aard zal zijn. Nu is het dus zo dat er van gegeven ontwikkelingsopgaven zowel directe effecten als indirecte effecten kunnen optreden, bijvoorbeeld door extra uitstoot NOx, etc.. In die zin zouden de effecten niet alleen kwalitatief moeten worden aangegeven, maar dus ook kwalitatief. Daarbij kan ook specifiek wat betreft effecten stikstofuitstoot gebruik worden gemaakt van Aerius. Wellicht speelt hierbij ook nog het: ‘Arrest’ van het Europese hof m.b.t. het al dan niet kunnen toepassen van de PAS een bepaalde rol.

In ieder geval is het dus al duidelijk dat voor bepaalde voorgenomen bedrijvuitbreidingen, waarin dat in het kader van de ‘2 Partiële herziening PRS/PRV (Herijking 2016)’ was voorzien, er eveneens een passende beoordeling dient te worden gemaakt.

NNN

Naast de Natura 2000 gebieden is het natuurlijk ook het NNN, waarbij van gegeven ontwikkelingen een bepaalde invloed kan optreden, ook al zou daarvoor de zogenaamde ‘externe werking’ niet langer van kracht zijn. Maar als men echt integrale afwegingen te kunnen maken zouden ook de effecten op het NNN op basis criteria daarvoor geldende ‘Nee, tenzij-toets’ o.i. toch breed in beeld moeten worden gebracht, inclusief bijvoorbeeld ook effecten (toename) recreatie (rondom de steden).

3.2 Landbouweffectrapportage

Dan natuurlijk goed dat effecten diverse ruimtelijke ontwikkelingen op (potenties) landbouw in beeld worden gebracht, maar veel liever zou de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. zien dat in beeld wordt gebracht, zoals ook hiervoor (in zekere zin) reeds geschetst, wat bijdrage kan zijn van de landbouw aan duurzame ontwikkeling van de provincie, dus door natuurinclusief, circulair en klimaatneutraal te worden (zie in deze overigens ook de doelen:

‘Samenwerkingsagenda Landbouw’), dus hoe de landbouw in die zin aan meer algemene doelen ook in die zin een positieve bijdrage kan leveren. Dus naast dat deze economisch rendabel moet zijn. Dus dat ook hierbij echt integraal wordt gekeken en dus getoetst.

3.3 Watertoets

Daarnaast kunnen er van gegeven ruimtelijke ontwikkelopgaven er ook bepaalde effecten op watersystemen optreden. Ook hierbij zou het o.i. evenwel goed zijn dat men ook duidelijk de indicatoren en beoordelingsparameters aangeeft waaraan dan wordt getoetst, waarbij dan de gegeven WB 21 watertritsen, dus de ‘kwantiteittrits’ en ook ‘kwaliteitstrits’ als uitgangspunt worden genomen, evenals wat betreft de waterkwaliteit de maatlaten uit de KRW en anders de zogenaamde ‘Ecologische normdoelstellingen (END’s)’ zoals deze (in het verleden) voor diverse wateren binnen de provincie Utrecht zijn opgesteld.

4. Monitoring en evaluatie

Tenslotte natuurlijk goed dat op basis ontwikkelde ‘interactieve tools’ als onderdeel van de beleidscyclus de ontwikkelingen met betrekking gegeven ‘omgevingswaarden’ voortdurend worden gemonitord en geëvalueerd, zodat een tijdige bijstelling mogelijk is (vergelijk overigens ook diverse ‘Staten van Utrecht’).

5. Conclusie

In algemene zin kan de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. zich vinden in algehele aanpak m.b.t. in kaart brengen van effecten zoals deze in de ‘Notitie Reikwijdte en Detailniveau’ wordt voorgesteld, waarbij zij wel bij diverse opgaven en de wijze waarop een en ander dan in kaart wordt gebracht bepaalde kanttekeningen plaatst, althans het lang niet altijd duidelijk is hoe men dan tot een zorgvuldige toetsing wenst te komen en dus ook echt duurzame oplossing. Dat men daarbij de Utrechtse Kwaliteiten steeds als Leidraad neemt, is de Stichting Milieuzorg Zeist e.o. evenals uit haar groene hart gegrepen.

Hoogachtend,

P. Greeven

B. de Wolf

Bijlagen

Bijlage 1: Inspraakreactie SMZ e.o. Koersdocument Koersen met Kwaliteit

Bijlage 2: Amendement robuuste verbindingen Omgevingsvisie Gelderland

Afz.: Stichting Milieuzorg Zeist e.o.

P/a: B. de Wolf

Kometenlaan 70

3721 JV Bilthoven

Bijlage 1

Inspraakreactie SMZ e.o./IVN De Bilt e.o. inzake 'Koersen met kwaliteit' provincie Utrecht in relatie tot Omgevingsvisie

Geachte statenleden, gedeputeerde, overige aanwezigen,

1. Thans is de zogenaamde 'Koers', inclusief (vele) bijlagen, met als titel 'Koersen met kwaliteit' ter besluitvorming aan u als statenleden voorgelegd. Die 'Koers' moet dan richting geven aan de nieuwe Omgevingsvisie (en bijbehorende Omgevingsverordening) die dan volgend jaar, dus na de Statenverkiezingen van maart 2019, zal worden geagendeerd;
2. Gaarne maakt de Stichting Milieuzorg Zeist e.o./IVN De Bilt e.o. van de geboden gelegenheid gebruik een reactie op de 'Koers' te geven. Eerst zal kort worden ingegaan op het planproces, waarna de 'Koers' in inhoudelijke zin aan de orde zal worden gesteld;

Planproces

3. Zoals ook al meerdere keren tijdens het planproces om te komen tot een Omgevingsvisie en dan in het bijzonder het document 'Horizon 2050' naar voren gebracht, heeft de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. de interactieve wijze waarop daar door de provincie vorm aan is gegeven bijzonder gewaardeerd. Dat begon dan zoals velen u zich nog zullen herinneren met een grote 'Startbijeenkomst' in de Jaarbeurs gevolgd door een publieksenquête én vervolgens een aantal themabijeenkomsten op aansprekende (en voor het betreffende thema zeer toepasselijke) locaties met tot slot een spetterende 'Slotbijeenkomst' op Woudschoten, waarbij de belangrijkste uitkomsten van 'Horizon 2050', inclusief ook expositie Studenten HKU met als thema UTREFT, zijn gepresenteerd⁸;
4. In die zin heeft het de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. dan weer wel hogelijk verbaasd dat het daarna relatief lange tijd stil is geweest, althans in het publieke domein, en dat dan nu in een keer, dus zonder dat de 'Koers' aan betrokken stakeholders/burgers is voorgelegd aan u als Statenleden ter besluitvorming is aangeboden. Terwijl dit nu juist een document is waarin bepaalde keuzen worden gemaakt, dat dus i.t.t. het document: 'Horizon 2050' dat o.i. toch vooral een beeld gaf van hetgeen gedurende het gevolgde participatieproces vanuit de samenleving (in brede zin) is opgehaald. O.i. is dus de keuze om de in de 'Koers' gemaakte keuzen niet ook samen met die samenleving te maken, ook gezien de opgaven waar we in het Utrechtse voor staan, een gemiste kans, ook al aangezien we toch in die toekomst met zijn allen samen vorm moeten geven aan de provincie Utrecht. Dat dus ook vanuit het perspectief van de 'Omgevingswet' dat nu juist aan participatie een belangrijk gewicht toekent⁹;
5. Dat men dan bij het opstellen van de Omgevingsvisie zelf weer wel actief de samenleving wil betrekken (zie ook de: 'Koers', 'Aanpak', Hoofdstuk 4.8: 'Participatietraject Omgevingsvisie en Omgevingsverordening', pag. 44), wordt uiteraard als positief gezien, maar dan ligt de uitgestippelde 'Koers' dus wel al vast;

⁸ Overigens zijn er ook een aantal meetings met experts/expertteam georganiseerd, maar dat heeft zich (grotendeels) aan openbaarheid onttrokken.

⁹ Overigens is er kennelijk wel afgelopen woensdagavond voor de raadsleden uit de binnen de provincie voorkomende gemeenten een informatieavond over de 'Koers' gehouden.

Inhoudelijke reactie

Algemeen

6. Allereerst wil de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. de provincie toch haar complimenten geven voor het document als zodanig, waarin o.i. de verschillende onderwerpen of zo men wil thema's zoals deze voor de Omgevingsvisie relevant moeten worden geacht op een al dan niet geclusterde wijze, althans t.a.v. het document 'Horizon 2050', de 'revue' passeren.

Verder is het ook duidelijk en dat is natuurlijk belangrijker dat men ook echt, zoals ook uit de titel naar voren komt, voor kwaliteit wil gaan (zie in deze ook de: 'Koers', Hoofdstuk 3.1: 'Uitgangspunten voor de Koers'), hetgeen op zich natuurlijk mooi is (vergelijk overigens ook een van centrale doelstelling 'Omgevingswet'). Overeenkomstig de 'Koers' gaat het dan om de volgende kwaliteiten (zie wederom de 'Koers', Hoofdstuk 3.1: 'Uitgangspunten voor de Koers'):

- Gezonde leefomgeving, zoals schone lucht, geluid en stilte;
- Veilige leefomgeving;
- Robuust bodem en watersysteem;
- Landschappelijke en cultuurhistorische aantrekkelijkheid;
- Natuur en biodiversiteit;
- Vitale dorpen en steden.

Feitelijk wordt daarbij ook aangesloten met hetgeen uit het document 'Horizon 2050' en met name ook de publieksenquête naar voren is gekomen.

Verder wil men dus indien er dan bepaalde grootschalige ontwikkelingen plaatsvinden deze concentreren, zij het tegelijkertijd toch ook ruimte bieden voor locale(re) opgaven.

Voor de SMZ e.o./het IVN-De Bilt e.o. is echter wel de grote vraag of men met de keuzen die in de 'Koers' worden gemaakt, of wellicht nu juist niet worden gemaakt, uiteindelijk ook die kwaliteitsimpuls bereikt, zoals die kennelijk wordt beoogd. Zoals ook uit de 'Koers' naar voren komt, spreekt men t.a.v. alle als zodanig opgevoerde onderwerpen/thema's bepaalde opgaven/ambities uit, maar de kernvraag is dan natuurlijk of al die ambities, die dan mede zijn afgeleid van bepaalde (veronderstelde) opgaven, zoals die t.a.v. de woningbouw, wel altijd met elkaar verenigbaar zijn.

7. En alhoewel (gelukkig) in de 'Koers' dus eerst bijzondere aandacht aan de kernkwaliteiten van de provincie Utrecht wordt gegeven, valt het dan (meteen) op dat men kennelijk toch bij de behandeling van de ruimtelijke thema's, eerst de grote ruimtelijke opgaven waar de provincie Utrecht dan voor zou staan aan de orde stelt, te weten:

- Ruimte voor duurzame ontwikkeling, inclusief de (immense) Woningbouw-, Werkgelegenheids- en (bijbehorende) Mobiliteitsopgave;
- Gezonde en Veilige samenleving;
- Energieneutraal, Klimaatneutraal en Waterrobuust, alvorens (dus) aandacht te geven aan:
- Aantrekkelijke leefomgeving, met dus als thema's (kwetsbare waarden van) Natuur, Cultuurhistorie/Archeologie en Landschap

Dat dan kennelijk als 'puzzelstukjes' van de grote puzzel waar we met zijn allen binnen het Utrechtse voor staan (zie in deze ook de 'Titelpagina');

8. Laat het duidelijk zijn dat de opgave waar de nieuwe Omgevingswet de overheden en met hen de samenleving voor plaatst groot zijn, namelijk een echt integrale benadering van de fysieke leefomgeving teneinde zo ook daadwerkelijk tot een integrale kwaliteitsslag te kunnen komen, niet alleen in wettelijke zin (inclusief bijbehorende

digitalisering), maar juist ook in die leefomgeving zelf. In die zin is het dus ook van belang dat de diverse ‘puzzelstukjes’ zoals deze in de ‘Koers’ worden gepresenteerd, voor zover je al met de opgave die aan elk ‘puzzelstukje’ in de ‘Koers’ wordt (mee)gegeven zou kunnen instemmen, uiteindelijk dus op de juiste wijze in elkaar passen, zodat zo ook echt tot een samenhangend en in kwalitatief opzicht hoogwaardig geheel kan worden gekomen.

Wat dat op een zorgvuldige wijze in elkaar passen van de ‘puzzelstukjes’, maar wellicht was dat ook niet het doel van de ‘Koers’ zoals deze thans voorligt, wordt daar op zich dus wel een bepaald voorschot op genomen, met name door te stellen dat bij de opgaven die met het ene ‘puzzelstukje’ samenhangen niet ten koste van bepaalde kwaliteiten mogen gaan die met een ander puzzelstukje samenhangen en dan met name dat puzzelstukje dat over kwetsbare kwaliteiten gaat, dus de (per gebiedsdeel) te onderscheiden waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie, althans zo weinig mogelijk en als dat toch optreedt dan tot compensatie te komen, maar de grote vraag of dat uiteindelijk ook gaat lukken laat men vooralsnog open. Dat komt dan o.i. met name ook doordat men wel de opgaven aangeeft, zoals die m.b.t. de woningbouw, evenals de klimaatopgave, maar het vooralsnog open laat wat dat dan betekent, althans in ruimtelijke zin voor de op een bepaalde plek aanwezige ruimtelijke kwaliteiten;

9. Juist als men dan zorgvuldig met aanwezige (kwetsbare) waarden wil omgaan, hetgeen gelukkig dus feitelijk als hét uitgangspunt wordt genomen (zie wederom de: ‘Koers’, Hoofdstuk 3.1: ‘Uitgangspunten voor de Koers’), had het o.i. toch goed geweest, als men vanuit de zogenaamde ‘lagenbenadering’¹⁰ in de ‘Koers’ dus ook echt eerst een beeld had geschetst van de bijzondere waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie (inclusief archeologie) (en stilte) die de provincie zo rijk is, dus niet alleen door deze waarden dan eerst onder de kwaliteiten die het uitgangspunt zijn als zodanig te benoemen, maar deze ook echt uit te werken, zoals dat feitelijk nu in de betreffende hoofdstukken 3.4 ‘Aantrekkelijke leefomgeving’ en eigenlijk ook 3.2: ‘Gezonde en veilige samenleving’ gebeurt. Met name over die bijzondere waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie (en ook hun kwetsbaarheid voor bepaalde ontwikkelingen) bestaat inmiddels een schat aan informatie, ook in kaartbeelden uitgewerkt (zie in deze o.a. de: ‘Natuurvisie’ van provincie Utrecht, maar bijvoorbeeld ook de: ‘Kwaliteitsgidsen landschappen’), zodat daaraan vrij eenvoudig vorm kan worden gegeven. Vervolgens had men dan de opgaven kunnen schetsen om ook wat die thema’s betreft echt een kwaliteitsslag te maken, aangezien we er ook wat die kwaliteiten betreft o.i. nog lang niet zijn, ook door het verlies dat er wat betreft die waarden in de loop van de tijd door tal van ontwikkelingen zijn opgetreden (zie in deze ook de diverse ‘Staat’en van Utrecht’¹¹). Wat die kansen om ook op het gebied van natuur, landschap en cultuurhistorie binnen de provincie ook echt een kwaliteitsslag te maken wordt daar in de ‘Koers’ dus wel een aanzet toe gegeven (zie in deze met name ook de ‘Koers’, Hoofdstuk 3.5: ‘Aantrekkelijke leefomgeving’), maar worden de ambities o.i. toch beperkt geacht, ook gezien de vele kansen die er thans inmiddels (gelukkig) zijn om ook in die zin tot een herstel van die waarden te komen (zie niet alleen nieuwe ‘Natuurvisie provincie Utrecht’, maar ook de nieuwe ‘Landbouwvisie’¹²).

¹⁰ Zie wat betreft de ‘lagenbenadering’ in feite ook de ‘Koers’, Afbeelding 16: ‘De fysieke leefomgeving’, pag. 35.

¹¹ Mede door tal van maatregelen is de achteruitgang voor bepaalde soorten gelukkig wel gekeerd, zij het dat voor andere soorten en dan met name de weide- en akkervogels er nog steeds van een (dramatische) achteruitgang sprake is (zie ook: ‘Rapportage Natuur (Provincie Utrecht, 2017)’).

¹² Maar vergelijk ook nieuwe Landbouwbeleid Min. LNV en ook te verwachten koerswijziging binnen het GLB.

Tenslotte had men dan kunnen zien hoe men aan andere maatschappelijk opgaven op een duurzame waarde vorm kan geven, dus juist ook rekening houdend met die kwetsbare waarden. Dan had men wellicht ook kunnen in-zien dat wel er wel degelijk tussen bepaalde opgaven een bepaalde strijdigheid aanwezig kan zijn, waarbij dan d.m.v. co-creatie had kunnen worden gezien hoe daaraan dan vorm te geven of gewoon als iets echt niet mogelijk is daar toch bepaalde grenzen aan te stellen.

Maar kennelijk heeft men dus, ook al worden in die zin bij andere opgaven wel steeds bepaalde randvoorwaarden t.a.v. de 'Koers', Hoofdstuk 3.1: 'Uitgangspunten voor de koers' gegeven (kern)kwaliteiten meegegeven, toch in deze voor een andere systematiek gekozen dan de vertrouwde 'lagenbenadering' zoals deze feitelijk ook aan de huidige 'PRS/PRV (Herijking 2016)' ten grondslag ligt;

10. Dat juist aan die waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie (en ook stilte), evenals overigens duurzaamheid, een zodanig belangrijk gewicht zou moeten worden toegekend, zodat zij dus als belangrijkste randvoorwaarde(n) voor welke ruimtelijke ontwikkeling zouden moeten worden genomen, zoals de SMZ e.o./Het IVN De Bilt e.o. op basis van de geschetste systematiek van de 'lagenbenadering' voorstellen, blijkt overigens ook uit de in het kader van de te op te stellen Omgevingsvisie opgestelde publieksenquête en waarbij de natuur en ook duurzaamheid veruit bovenaan stonden;
11. Natuurlijk zal er m.b.t. gegeven ruimtelijke ontwikkelingen, zoals die m.b.t. de woningbouw en ook het klimaat, ook nog een 'Plan-MER' worden opgesteld (zie in deze ook de: 'Plan-MER Omgevingsvisie – Ontwerp Notitie Reikwijdte en Detailniveau Provincie Utrecht'). Door echter bij de opzet/structuur van de 'Koers' als geheel, dus meteen al in de systematiek met aanwezige kwetsbare kwaliteiten (en dus (omgevings)waarden) rekening te houden, dus door deze dan niet alleen in de 'Koers', Hoofdstuk 3.1: 'Uitgangspunten voor de koers' als zodanig te benoemen, maar die kwaliteiten ook als eerste te nader uit te werken, ook wat betreft (bijbehoren)de ambities, evenals dus bij de bij de (overige) opgaven te maken keuzen, dus die wat betreft de woningbouw, werken en ook mobiliteit, maar eveneens t.a.v. het klimaat, althans wat betreft de ruimtelijke implicaties daarvan, meteen al met die kwaliteiten/(omgevings)waarden nadrukkelijke rekening te houden, kan o.i. meteen al veel bijsturing achteraf, dus op basis van de uitkomsten 'Plan-MER', worden voorkomen (vergelijk overigens ook principe: 'Natuurinclusief (etc.) werken');
12. Dat we bij bepaalde opgaven dan voor een enorme transitie/opgave staan is, zoals dus t.a.v. het wonen/woningbouw, de mobiliteit, het klimaat, maar eigenlijk de gehele leefomgeving, is ook duidelijk. Dat het in die zin dus goed is daarbij vanaf het begin de gehele samenleving te betrekken en dus samen naar oplossingen te zoeken, dat ook op basis beschikbare expertise (vergelijk o.a. idee 'Ringpark Utrecht (ARK, 2017)'), spreekt de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. natuurlijk ook aan, ook al aangezien we met zijn allen daar samen voor staan. Dat neemt o.i. evenwel niet weg dat het in die zin toch van belang is dat de provincie met name wat betreft de binnen de provincie aanwezige kwetsbare kwaliteiten o.i. wel degelijk een bepaalde verantwoordelijkheid om deze adequaat te beschermen/ontwikkelen dient te nemen.

Wat betreft die op een bepaalde plek te realiseren kwaliteiten wil men dat gezien de in de 'Koers' daartoe aangegeven 'sturingsfilosofie' kennelijk dan toch ook aan de lagere overheden/samenleving overlaten onder het motto: '*lokaal wat kan, regionaal wat moet*'. Dat kennelijk ook door binnen de van toepassing zijnde regels zo flexibel mogelijk te zijn (zie wat betreft de beoogde sturingsfilosofie de 'Koers' en dan met name ook de hoofdstukken 4.3: 'Onze sturingsfilosofie', 4.4 'Relatie met het huidige beleid' en ook 4.5: 'Uitvoering geven aan de visie').

Op zich is het natuurlijk goed ook bepaalde verantwoordelijkheden t.a.v. de te realiseren omgevingskwaliteiten bij de lagere overheden en ook waterschappen neer te leggen, ook vanuit het gezichtspunt van samen-werking om bepaalde kwaliteitsdoelen te realiseren, evenals vanuit het gegeven dat op lokaal niveau natuurlijk ook een bepaalde expertise aanwezig is, maar ook daarbij blijft het o.i. wel van belang dat door de provincie wel ook duidelijk de (rand)voorwaarden worden aangegeven, juist ook om de kwetsbare waarden die met bepaalde ontwikkelingen ook in het geding zijn te kunnen beschermen. Daarnaast zijn er natuurlijk ook de opgaven, zoals die t.a.v. het wonen/de woningbouw, het werken, de mobiliteit en het klimaat, waarbij er naast de verantwoordelijkheden die de gemeenten zelf natuurlijk t.a.v. bepaalde thema's hebben er ook een goede afstemming op een hoger schaalniveau gewenst is. Dus het dus ook in die zin van belang is dat juist door de provincie daaraan (harde of wellicht beter duidelijke) randvoorwaarden worden meegegeven. Feitelijk heeft de provincie dat dus ook altijd gedaan (zie ook de diverse (deel)Streekplannen en PRS-en/PRV-en zoals die de afgelopen decennia zijn verschenen), met dus als resultaat ook de mooie provincie die we thans (gelukkig nog) zijn.

Wat betreft het geven van bepaalde verantwoordelijkheden aan gemeenten en waterschappen vanuit een onderling vertrouwen is dat op zich dus mooi, maar dan zal ook iedereen zich bewust moeten zijn van de waarden die met bepaalde ontwikkelingen in het geding zijn en helaas, zo is althans de ervaring, is dat dus lang nog niet altijd het geval, ook al zijn er natuurlijk gelukkig ook goede voorbeelden. Dus in die zin is het o.i. wel degelijk van belang dat aan (bepaal)de collectieve doelen en met name ook de kwetsbare waarden als 'provinciale belangen' in de Omgevingsverordening een bindende plek wordt gegeven (zie overigens voor het overzicht van (potentiële) provinciale belangen ook de 'Koers', Bijlage 4: 'Provinciale belangen');

13. Wat betreft de per gebiedstype te realiseren '(leef)omgevingskwaliteiten', zoals deze overeenkomstig de nieuwe Omgevingswet (gelukkig) centraal staan (zie in deze o.a. de 'AMvB 'Kwaliteit van de leefomgeving)'), is dus heel veel informatie beschikbaar, evenals is daar inmiddels door de provincie Utrecht zelf een speciale tool (inclusief MAP-table) ontwikkeld, zodat ook in die zin wel degelijk ook een sturing van de binnen een bepaalde gebied/zone gewenste (leef)omgevingskwaliteiten mogelijk is (zie in deze ook het document: 'Leidraad voor duurzame gebiedsontwikkeling (Provincie Utrecht, 2015)');
14. Dan is het uiteindelijk natuurlijk ook van belang dat op basis eerder geschetste 'lagenbenadering' waar mogelijk naar synergie tussen verschillende thema's en bijbehorende opgaven/ambities wordt gezocht, een en ander uiteraard afhankelijk van de doelen zoals je die op een bepaalde plek wilt realiseren (vergelijk in de diverse 'Categorieën landelijk gebied', zoals deze in de 'Streekplannen 1984-1994 en 1994-2004 nog werden onderscheiden). Juist dan kan je o.i. tot een echte integratie van (en dus ook samenhang tussen) gegeven thema's komen, zoals de: 'Omgevingswet' deze voorstaat (vergelijk in deze bijvoorbeeld wederom inzet in het kader van het: 'Ringpark Utrecht');
15. Wat betreft de diverse onderwerpen en zo men wil hoofdstukken met diverse aan elkaar gerelateerde thema's zal dan hieronder voor zover dat relevant wordt geacht nog afzonderlijk aandacht worden gegeven;

Ruimte voor duurzame ontwikkeling

16. Bezien we de onderwerpen/thema's zoals deze binnen dit 'cluster' aan de orde zijn, dan gaat het feitelijk om wonen en werken (in brede zin), dus ook de economische

ontwikkeling binnen de provincie, evenals de mobiliteitsopgaven die daar in belangrijke mate mee samenhangt;

17. Hierbij kan dan in algemene zin worden opgemerkt dat 'duurzame ontwikkeling' toch vaak breder (en in zekere zin ook weer enger) wordt geïnterpreteerd dan nu in de 'Koers', aangezien dat feitelijk voor alle thema's van betekenis moet worden geacht, althans volgens de definitie zoals deze daaraan o.a. door de zogenaamde VN-Commissie Brundland-commissie (in 1987) is gegeven:
'Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in het eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen';
18. In die zin had hier om verwarring te voorkomen wellicht toch eerder voor een titel als 'Ruimte voor duurzaam wonen, duurzaam werken en duurzame mobiliteit' kunnen worden gekozen, met per thema dan een nadere invulling daarvan. Tenzij bij elk van de gegeven thema ook echt duurzaamheid als leidraad neemt, dus de titel van dit cluster ook echt doorvertaald in de gegeven thema's, dus duurzaamheid (in enge zin) daarbij leidend laat zijn¹³;
19. Inmiddels is dus vanuit het gezichtspunt van duurzaamheid de draagkracht van de aarde t.a.v. diverse daarbij te onderscheiden aspecten (ruim) overschreden, zoals o.a. naar voren komt uit de publicatie 'Planetary boundaries (Röckstrom, P., et al, 2009)', dus zou het goed zijn als wij t.a.v. relevante aspecten, zoals wat betreffende effecten op de natuur/biodiversiteit (zie in deze overigens ook het: 'Living Planet report 2018 (WNF, 2018)', het klimaat (zie ook het rapport: 'Global warming of 1.5 C (IPCC, 2018)'), etc., onze (collectieve) 'ecologische voetafdruk' aanzienlijk zouden beperken;

Wonen

20. Hierbij wordt dus aangegeven dat men de woningbouwopgave van 157.000 tot 175.000 woningen tot 2050 feitelijk als provincie wil faciliteren, althans zo leest de SMZ e.o./het IVN-De Bilt e.o. dat uit de voorliggende 'Koers', waarbij men zich wat betreft die woningbehoefte dan met name ook baseert op de zogenaamde 'Primos-prognose(s) 2017 (ABF, 2017)';
21. Nu zou ook volgens de cijfers van CBS de bevolking van Nederland in de nabije toekomst nog met 1 miljoen inwoners groeien, maar zou deze daarna afnemen. De vraag is dan o.i. toch of je aanzienlijk deel van die inwoners nu juist binnen de provincie Utrecht een plek zou moeten (willen) geven, juist ook gezien de aldaar aanwezige kwetsbare waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie. Of dat je toch niet beter van een bepaalde spreiding over verschillende landsdelen uit kunt gaan, zij het wel vanuit het principe van 'gebundelde deconcentratie', uiteraard ook daarbij rekening houden met bepaalde waarden die daar aanwezig zijn.
Eerder is ook al eens door het PBL in de 'Ex ante evaluatie SVIR' aangegeven dat je juist als je binnen het Utrechtse bepaalde beschermende regels loslaat je dan gezien de aldaar aanwezige kwaliteiten (en ook economische potenties) nu juist die kwaliteiten extra onder druk zet, dus dat het goed zou zijn hierin bewust keuzen in te maken. Keuzen die o.i. nu in de voorliggende 'Koers' ontbreken, ook al aangezien men kennelijk nog veel open wil laten, ook al zal de nog op te stellen 'Plan-MER' daar dan ongetwijfeld nog nadere informatie t.a.v. de daarmee gepaarde gaande effecten over geven;

¹³ Juist aangezien hetgeen onder duurzaamheid wordt verstaan toch in de loop van de tijd kennelijk steeds op een andere wijze wordt geïnterpreteerd is het dus wellicht beter in de toekomst van 'planet-proof' te spreken.

22. In ieder geval zou het dus goed zijn gegeven (veronderstelde) woningbouwopgave niet los te zien van de ruimtelijke ontwikkelingen zoals deze elders plaatsvinden en waarvan dan o.a. in het: 'MIRT Onderzoek Oostkant Amsterdam (Min I&W, 2017)' een beeld wordt geschetst. Voor zover daarbij voor de opvang van de woningbehoefte in de nabijheid van de provincie Utrecht nog kansen liggen is daarbij vaak Almere naar voren geschoven en het zou o.i. goed zijn die kansen in de 'Koers' ook als zodanig te benoemen, maar dat zullen tegelijkertijd wel ook de maatregelen moeten worden genomen om daar ook echt op in te spelen, bijvoorbeeld de aanleg van een rechtstreekse spoorlijn naar Almere via de Stichtse brug;
23. Voor zover men dan in een bepaalde woningbehoefte wil voorzien, wil men die dus in eerste instantie met name in het binnenstedelijke gebied laten landen, hetgeen uiteraard wordt onderschreven (vergelijk in die zin ook de zogenaamde: 'Ladder van duurzame verstedelijking').
- Voor zover men dan toch grotere ontwikkelingen buiten de gegeven 'rode contouren' wil toestaan wil men die dan (kennelijk) '*zo veel mogelijk koppelen aan (bestaande of nieuwe) (OV)knooppunten van de belangrijkste infrastructurele corridors*', waar uiteraard vanuit het oogpunt van duurzame mobiliteit iets voor is te zeggen, tenminste als het inderdaad om OV-knooppunten en – corridors gaat. Zij het dat ook dan natuurlijk vanuit oogpunt duurzaamheid, zoals ook hiervoor al in het hoofdje 'Algemeen' aangegeven, met aanwezige kwetsbare waarden rekening zou moeten worden gehouden.
- Als mogelijke ontwikkelingsrichting voor grotere woningbouwlocaties, dus zogenaamde 'uitleglocaties', wordt daarbij dan in de 'Koers' met name de as van de A-12 aangegeven en dan in het bijzonder de 'A-12 zone tussen Woerden – Utrecht - Driebergen'. Wat betreft gegeven ontwikkelingsrichting en dan die in het bijzonder voor het gebied tussen Utrecht en Driebergen tekent de SMZ e.o./het IVN de Bilt e.o. daarbij aan, dat ook bij eerder verstedelijkingsopgaven van de regio Utrecht er al eens in opdracht van het RBU door Bureau Waardenburg een ecologische toetsing van stedenbouwkundige modellen heeft plaatsgevonden en daarbij juist werd aangegeven dat een verstedelijkingsrichting wat nu Leidsche Rijn heet veruit de voorkeur had, gezien de met de oostelijke en noordelijke verstedelijkingsrichting in geding zijnde kwetsbare waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie (zie in deze ook het rapport: 'Ecologische toetsing stedenbouwkundige modellen regio Utrecht (Bureau Waardenburg, 1990)'). Duidelijk zal ook zijn dat juist ten oosten van Utrecht er wel degelijk ook bijzondere waarden voorkomen, zoals dus de NHW (met dus een UNESCO-nominatie), maar ook vele waardevolle landgoederen (denk behalve aan Amelisweerd, Rhijnauwen, ook aan de Wulperhorst, Rijnwijck en ook de Reehorst, etc.), waardoor grote delen van het landschap zoals dat hier voorkomt deel uitmaakt van het 'Nationale landschap NHW' of het 'Nationale Landschap Rivierengebied', ook al bestaan deze dan formeel als zodanig niet meer, maar het gaat natuurlijk om aanwezige kwaliteiten (zie in deze overigens ook de 'Streekplanuitwerking Nationale Landschappen (Provincie Utrecht, 2008)'). Dat het in die zin dus vooralsnog de vraag is, als men tenminste gezien aanwezige waarden aan gegeven ontwikkelingsrichting(en) vast wil houden, hoe men dan zorgvuldige met die waarden wil omgaan (zie overigens ook de ambitie van het: 'Ringpark Utrecht' om juist óók hier tot een versterking groene waarden te komen, althans zo heeft de SMZ e.o./het IVN-De Bilt e.o. dat begrepen);
24. Verder moet het o.i. dus wel degelijk van belang worden geacht, tenminste als men aan de woningbouw, etc., als provincie een bepaalde sturing wil (blijven) geven, dat men dan aan de sturende werking 'rode contour' blijft vasthouden, juist ook om een (verdere) verrommeling van het landelijke gebied te kunnen voorkomen;

25. Dat er dan (tenslotte) wat betreft die woningbouw zelf en met name ook wat betreft de bestaande voorraad grote opgave liggen zal ook duidelijk zijn, o.a. wat betreft klimaat-/energieopgave, evenals m.b.t. het klimaatadaptief (en dus met name ook groen) inrichten van de buitenruimte (zie o.a. het boek: 'Groenblauwe netwerken – Handleiding voor veerkrachtige steden (Pötz, H., 2016)');

Werken

26. Wat werken betreft is Utrecht dan een Europese topregio (oa. Op gebied 'life-sciences),, hetgeen niet wil zeggen dat er ook op dit geen uitdagingen zijn;
27. In het kader van haar reactie op de: 'Thematische Structuurvisie Kantoren (TSK)' is daar door de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. al bij stilgestaan en ook gezien de overcapaciteit is het goed dat daarvoor nu een 'Inpassingsplan Kantoren' is vastgesteld. Maar gehoopt wordt wel dat hier nu van is geleerd en dat we met toekomstige Omgevingsvisie niet weer eenzelfde kant opgaan, maar we het dus eerder zoeken in 'gemengde woonwerkmilieu's', althans voor zover uiteraard het vanuit milieuoogpunt verenigbaar zijn van wonen en werken;
28. Verder ligt er natuurlijk in kader van ('Recycle de Ruimte') er nog steeds t.a.v. bedrijventerreinen een bepaalde transitieopgave, ook al zijn in dit kader (gelukkig) wel aantal regionale convenanten gesloten;
29. Wel is het dus zo dat in de 'Koers' eigenlijk de bijzondere aandacht voor 'Circulaire economie' ontbreekt (vergelijk in deze o.a. de publicatie: 'Donut economie (Raworth, K., 2016)¹⁴⁾¹⁵⁾, terwijl juist ook in Utrecht de potenties daarvoor zeer hoog moeten worden geacht (zie o.a. ook inzet van de EBU/ Circulaire Stad, de U-10¹⁶⁾ en wat de potenties in deze betreft ook de publicatie: 'Circulaire potentie voor Utrecht (TNO, 2016)'). Dat moet ook vanuit de klimaatopgave die we met zijn allen hebben van groot belang worden geacht, net als voor innovatiekracht zoals deze binnen het Utrechtse aanwezig is;

Mobiliteit

30. De ontwikkeling van de mobiliteit hangt dan weer in belangrijke mate samen met de 'opgaven' zoals deze uit de thema's 'wonen' en 'werken' voortkomen (vergelijk o.a. vervoersproblematiek Uithof). Dat dan met name de opgave voor wonen zoals deze voor wonen in de 'Koers' wordt aangegeven, voor zover men daar aan vast wil houden, tevens tot grote opgaven mobiliteit kan leiden zal ook duidelijk zijn;
31. Uiteraard is de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. voor een 'ketenaanpak' zoals deze ook met het: 'Programmaplan U-ned' wordt voorgestaan, maar nog belangrijker acht zij het, niet alleen vanuit de klimaatproblematiek (vergelijk ook het rapport: 'Global warming to 1.5 C (IPCC, 2018)'), maar ook problematiek luchtkwaliteit (zie o.a. het rapport: 'Air pollution en child health (WHO, 2018)' en ook geluid, dat voor een echte transitie van automobilititeit in de richting fiets en OV wordt gekozen (vergelijk in deze o.a. ook de 'Kracht van Utrecht 2.0'), hetgeen o.i. wel degelijk toch een iets ambitieuzere integrale aanpak vereist dan feitelijk nu met de voorliggende 'Koers' wordt voorgestaan. Natuurlijk het is mooi dat men inzet op 'schaalsprong' voor fiets en OV en dan in het bijzonder ook voor de binnenstedelijke gebieden, waarbij de stad Utrecht dan als mooi voorbeeld kan worden gezien (zie in deze overigens ook het rapport 'OV+++ (BRU,

¹⁴ Het boek 'Dount economie' is dan wederom mede gebaseerd op publicatie 'Planetary boundaries (Röckstrom, J., et al, 2009)', dat dus over ecologische grenzen aarde gaat.

¹⁵ Overigens is ook de inzet van het Rijk overeenkomstig het zogenaamde Grondstoffenakkoord dat de Nederlandse economie in 2050 volledig draait op herbruikbare grondstoffen.

¹⁶ Zie wat betreft de U-10 o.a. ook het document: 'Ruimtelijk-economische koers U-10 – Groen, gezond en slim (U 10, 2017)'.
 17

- 2009), maar zonder 'beprijzen' (door het rijk) en het ook echt kiezen voor het OV, de fiets, vervoersmanagement/smart mobility komen we er naar verwachting niet (vergelijk in deze ook de zogenaamde 'Ladder van Verdaas'). Dat overigens ook bij de keuze voor een hoogwaardig (H)OV-netwerk en ook (snel)fietsnetwerk er met aanwezige waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie rekening dient te worden gehouden, wat overigens helaas lang niet altijd het geval is, spreekt dan voor de SMZ e.o./het IVN-De Bilt e.o. vanzelf¹⁷;
32. Duidelijk zal overigens ook zijn dat het recente 'Arrest' van het Europese Hof in kader van het PAS naar alle verwachting ook gevolgen zal hebben voor de door de Minister van Verkeer en Waterstaat (in het kader van het programma 'Verder') beoogde verbreding van de vele rijkswegen binnen de provincie Utrecht, waaronder o.a. de Ring Utrecht, dus ook dat zou een impuls kunnen geven aan de keuze voor meer duurzame vormen van mobiliteit, waarbij eerder bereikbaarheid dan de automobiliteit centraal komt te staan (vergelijk wederom het initiatief van de: 'Kracht van Utrecht 2.0');
33. Juist ook teneinde dat OV (extra) te stimuleren zou het o.i. dus goed zijn als wederom de OV-vervoersas Breda-Utrecht-Almere (zie in deze overigens ook hiervoor onder het hoofdje: 'Wonen'), evenals het 'Rondje Randstad' nog eens prominent op de politieke agenda zouden worden gezet, uiteraard voor zover (wederom) inpasbaar binnen aanwezige waarden van natuur en landschap;

Agrarische bedrijven

34. Nog niet zo lang geleden is dus door provinciale staten een nieuwe 'Landbouwvisie (Provincie Utrecht, 2018)' opgesteld, met dus de nadruk op een duurzame, dus circulaire/kringloop, klimaatneutrale, diervriendelijke en natuurinclusieve landbouw die ook economisch rendabel is;
35. Bij de behandeling in de Commissie Ruimte van de 'Landbouwvisie' is toen door de SMZ e.o./het IVN de Bilt e.o. ook al stilgestaan bij gevolgen van het te verwachten 'Arrest' door het Europese Hof in het kader van PAS. Op basis van het 'Arrest' zal het duidelijk zijn dat t.a.v. het almaar verder groeien van landbouwbedrijven en dan in het bijzonder (intensieve) veehouderijen een 'Pas op de plaats' noodzakelijk is, tenminste als de Raad van State het 'Arrest' overneemt. O.i. biedt een dergelijke 'Pas op de plaats' alle kansen om ook binnen de landbouw nu echt wat betreft duurzaamheid een kwaliteitsslag te maken, juist door echt te kiezen voor meer duurzame/ecologische (en dus natuurinclusieve en ook diervriendelijke) landbouwsystemen (op basis permacultuur), dus ook rekening houdend met ecologische waarden die uiteindelijk ook voor de landbouw de grondslag vormen (vergelijk o.a. ook het bodemleven in relatie tot bodemvruchtbaarheid én het insectenleven (inclusief (wilde) bijen) wat betreft het bestuiven van o.a. fruitbomen, etc.);

Gezonde en veilige samenleving

Gezondheid

36. Gelukkig wordt ook aan dit thema in de 'Koers' bijzondere aandacht gegeven, met name ook aan gezondheid, hetgeen natuurlijk een belangrijk thema is en waar men name ook in de fysieke leefomgeving er vele kansen liggen daar een positieve bijdrage aan te geven (vergelijk ook de relatie: 'Natuur en gezondheid' en natuurlijk ook initiatieven in het kader van 'Healthy Urban Living');

¹⁷ Overigens liggen er ook hier nog vele kansen tot een verdere optimalisatie van het bestaande netwerken te komen, o.a. door gebruik te maken van langere treinen die hoogfrequent rijden.

37. Dat men nu in de 'Koers' wat betreft luchtkwaliteit uitgaat van de zogenaamde WHO-normen (zie in deze dus ook het recente rapport: 'Air pollution en Child Health (WHO, 2018)'), waaraan dan in 2030 zou moeten worden voldaan, spreekt de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. natuurlijk bijzonder aan (zie in deze overigens ook het: 'Actieprogramma Luchtkwaliteit (Prvincie Utrecht, 2018)'' dat eveneens samen met stakeholders vanuit de samenleving is opgesteld). Juist ook door het doen van luchtkwaliteitsmetingen kan nog eens duidelijk worden hoe het met de luchtkwaliteit in de provincie Utrecht echt is gesteld (vergelijk o.a. ook het programma 'SMAL' in Zeist hetgeen door provincie actief wordt ondersteund!);
38. Dat men ook wat betreft geluid tot een duidelijk normering, namelijk 60 dB(A), wil komen, spreekt de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. eveneens aan, maar de vraag is toch of deze waarde toch niet veel te hoog is (vergelijk achtergrondwaarde stiltegebieden van 35 dB(A));

Energieneutraal, klimaatbestendig en waterrobuust

Energieneutrale leefomgeving

39. Dat we wat betreft de energietransitie met zijn allen op het niveau van de aarde als geheel (vergelijk ook film in 'Climate Planet') en daarmee ook wat betreft provincie Utrecht voor een enorme opgave staan is gelukkig inmiddels voor (vrijwel) iedereen duidelijk. Inmiddels is daartoe ook door de provincie Utrecht een: 'Energieagenda – Een klimaat voor energietransitie (Provincie Utrecht, 2018)' opgesteld, evenals wordt op basis 'Klimaatakkoord' inmiddels ook per regio aan zogenaamde 'Regionale energiestrategieën' vorm gegeven;
40. Daarnaast zijn er inmiddels ook door (diverse) Adviseurs Ruimtelijke Kwaliteit (ARK's) diverse adviezen uitgebracht hoe daar vorm aan te geven, juist ook rekening houdend met aanwezige ruimtelijke kwaliteiten, dus zou het o.i. goed deze adviezen bij toekomstige (spel)regels te betrekken (zie in deze overigens ook de inmiddels gemaakte: 'Handreiking Duurzame energie goed ingepast (Provincie Utrecht, 2015)');
41. Dat men bij de klimaatopgave kiest voor concentratie (in bepaalde gebieden) wordt uiteraard door de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. onderschreven, zij het dat het o.a. goed zou zijn als er toch een soort van: 'Energieladder' (dus naast een zogenaamde 'CO2-ladder (bij aanbestedingen)) zou worden opgesteld hoe een en ander vorm te geven, ook vanuit de 'Trias energetica', dus eerst besparen en voor zover dan nog echt noodzakelijk duurzaam opwekken en dan bij voorkeur eerst (op daken) in het binnenstedelijke gebied, daken landbouwbedrijven, etc., juist om bepaalde negatieve effecten op (kwetsbare) waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie, die ook met de klimaatopgave in het geding kunnen zijn te voorkomen (zie dus overigens ook de betreffende 'Energieagenda'). Verder zou o.i. ook een provinciebrede en integrale 'Energievisie (met bijbehorende kanskaart)' kunnen helpen mede sturing aan de opgave te kunnen geven (vergelijk ook: 'Energievisie (met kanskaart) Eiland van Schalkwijk');

Duurzaam en robuust bodem en watersysteem

42. Alhoewel zij zich in algemene zin in aangegeven doelen/ambities kan vinden, wil de SMZ/Het IVN De Bilt e.o. toch ook bijzondere aandacht vragen voor het waterbalans, inclusief bijbehorende kwel op de Utrechtse Heuvelrug, hetgeen met name ook voor herstel aan kwel gebonden natuurwaarden (in zowel Gelderse Vallei, Kromme Rijngebied en met name ook het Vechtplassengebied) van belang moet worden geacht;

Perspectief bodemdalingsgebieden

43. Over almaar dalende veenbodems, met ook (verstrekken) gevolgen voor het klimaat, is al heel veel gesproken en ook onderzocht (zie o.a. 'Bodemvisie (met bodemkaart) provincie Utrecht (Provincie Utrecht, 2010)' en ook activiteiten 'Veenweiden innovatiecentrum (VIC)', maar de centrale vraag is dus of hier niet gewoon 'functie volgt peil' als centrale uitgangspunt zou moeten worden genomen, dus dat ook hier een duidelijke keuze wordt gemaakt;

Aantrekkelijke leefomgeving

44. Hierbij gaat het dan met name om waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie/archeologie, mede ook voor het welzijn van de mens;

Robuuste natuur

45. Wat betreft het realiseren van die 'Robuuste natuur' wordt dan ingezet op het voltooiën van het NNN, inclusief gebieden die deel uitmaken van de zogenaamde 'Groene contour', hetgeen op zich natuurlijk mooi is;
46. Bezien we evenwel o.i. de opgave binnen het Utrechtse dan zijn we er in die zin nog (lang) niet (vergelijk ook diverse 'Staat'en van Utrecht'¹⁸). Juist om tot een echt robuust systeem te komen, niet in de laatste plaats ook wat betreft de te verwachte klimaatverandering, zullen er o.i. toch alsnog de reeds eerder op de agenda staande robuuste verbindingen met natuurgebieden zoals deze buiten de provinciegrenzen voorkomen moeten worden gerealiseerd, zoals dus niet alleen de 'Groene ruggengraat' door het Groene hart, maar met name ook het 'Valleilint' als robuuste verbinding naar de Veluwe, inclusief dus ook een ecoduct ter hoogte A1 bij Terschuur met dimensie edelhert¹⁹. Dat dus ook om vanuit gewenste genetische uitwisseling voor bepaalde (beschermde) soorten zo ook echt tot sterk duurzame populaties te kunnen komen en dus ook in die zin tot een versterking van de veerkracht van de natuur (zie in deze o.a. het rapport: 'Corridor Leuserheide (Alterra, 2004)');
47. Daarnaast is het natuurlijk van belang dat door alle partners, waaronder de provincie, samen wordt gewerkt aan het 'Nationaal Landschap Heuvelrug' (zie in deze ook het betreffende 'Ambitiedocument Heuvelrug'), evenals ook het 'Geopark Heuvelrug';
48. Verder zal dus met name ook binnen de landbouw nog een aanzienlijke kwaliteitsslag op het gebied natuur dienen te worden gemaakt (vergelijk ook diverse initiatieven 'natuurinclusieve landbouw' en ook het: 'Actieplan duurzame landbouw met natuur'), juist ook aangezien de achteruitgang daar het grootste is (zie overigens ook het: 'Living Planet report 2018 (WWF, 2018)'), dus ligt ook daar nog een aanzienlijke opgave;
49. Natuurlijk met de nieuwe 'Natuurvisie' zet de provincie Utrecht hoog in om tot herstel natuurkwaliteiten te komen, maar dan zal teneinde dat te realiseren er in voorliggende Omgevingsvisie wel ook een goede doorvertaling daarvan moeten komen (vergelijk in deze o.a. de 'Biodiversiteitskaart provincie Utrecht' en ook de kaart met 'Natuurparels' op basis als zodanig onderscheiden 'icoonsoorten').
- Daarnaast zal dus o.i. wel degelijk van een hogere ambitie moeten worden uitgegaan dan thans uit de 'Koers' spreekt, dus van een (meer) offensieve biodiversiteitsstrategie, ook al aangezien verwacht mag worden dat ook vanuit de andere opgaven/transities er

¹⁸ Maar zie dus wel ook de 'Rapportage Natuur (Provincie Utrecht, 2017)'.

¹⁹ Zoals u waarschijnlijk bekend is door provinciale Staten in 2012 de nota: 'Edelhert, damhert en wilde zwijn in provincie Utrecht' aangenomen, waarbij dus is bepaald dat het edelhert welkom is binnen de provincie Utrecht, maar dan dient dus wel alsnog met name dit ecoduct te worden aangelegd!

naar verwachting ook op de natuur een bepaalde (negatieve) impact zal uitgaan, ook al is de inzet dan deze waar mogelijk te voorkomen. Dat dus ook vanuit het gegeven dat overigens diverse 'Staat'en van Utrecht' de natuur, althans wat betreft diverse daarbinnen onderscheiden 'indicatoren', nog steeds op oranje/rood staat;

Landschap en cultuurhistorie

50. De provincie Utrecht heeft per onderscheiden landschapstype een aantal fantastische 'Kwaliteitsgidsen landschappen' opgesteld, waaraan niet alleen bij het gewenste landschapsherstel, maar ook bij diverse ruimtelijke opgaven een belangrijke functie kan worden toegekend. In die zin zou het dus mooi zijn dat er alsnog als (onder)legger voor de gehele provincie een 'Kwaliteitskaart' komt, ook met verschillende lagen, die iedereen digitaal kan raadplegen, uiteraard voor zover deze er nog niet is;

Conclusie

51. Overeenkomstig de voorliggende 'Koers' wil men (kennelijk) ook echt inzetten op kwaliteit, hetgeen uiteraard wordt gewaardeerd;
 52. Wel had het dan voor de hand gelegen dat men toch uiteindelijk voor de 'Koers' als geheel ook voor een iets anders systematiek had gekozen, zoals dus de zogenaamde 'lagenbenadering', zodat voor een ieder ook daadwerkelijk duidelijk is om welke kwetsbare waarden, inclusief bijbehorende ambities, het dan gaat;
 53. Bezien we evenwel de 'opgaven' zoals deze o.a. op het gebied van wonen kennelijk wil faciliteren dan zal daarbij ongetwijfeld ook een spanningsveld gaan ontstaan met de andere opgaven/ambities. In die zin zijn o.a. dus wel degelijk bepaalde keuzen nodig, keuzen die o.i. thans ontbreken;
 54. Verder is het mooi dat men bij bepaalde thema's ook echt van hoge ambities uitgaat, zoals t.a.v. de luchtkwaliteit, zij het dat er t.a.v. andere thema's, zoals werken, de mobiliteit, de landbouw en ook de natuur er mogelijk qua ambitieniveau nog wel een stapje bij kan;
 55. Uiteindelijk gaat het er toch om hoe alles dan ruimtelijk land binnen de provincie, dus had het o.i. toch goed geweest als men alles ook op (kwaliteits)kaarten nader had vormgegeven, zodat ook echt duidelijk wordt of bepaalde keuzen met elkaar verenigbaar zijn;
 56. Teneinde ook echt tot die kwaliteit te komen die met gelukkig voorstaat, zou er dus nog wel de juiste balans tussen kwaliteit en kwantiteit gevonden moeten worden, zoals dus wat betreft de woningbouwopgave en ook die t.a.v. de klimaattransitie, niet alleen door daarbij dus nadrukkelijk rekening te houden met aanwezige kwetsbare waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie, maar ook door bij gegeven waarden juist ook echt van een hogere ambitie uit te gaan. Dat zal overigens niet alleen die (omgevings)waarden ten goede komen, maar uiteindelijk ook (het welzijn van) de mens;
- Patrick Greeven (SMZ e.o./IVN De Bilt e.)*

Bijlage 2

18 A 34

Provinciale Staten van Gelderland, in vergadering bijeen op 19 december 2018

Amendement (art 32 RvO): Robuuste verbindingen GNN

op voorstel P52018-712 over Actualisatie Omgevingsvisie en Omgevingsverordening 2018.

De volgende wijzigingen worden voorgesteld:
Te vervangen op pagina 34 van De Omgevingsvisie GaaF Gelderland
(N...IMRO.9925.SVOmgvisieGG-vsl.):

dat voor de biodiversiteit belangrijke gebieden in Gelderland verbindt. Het beschermen en het versterken van dit netwerk staat bij ons voorop.

door:

dat voor de biodiversiteit belangrijke gebieden in en buiten Gelderland verbindt. Het beschermen en het versterken van dit netwerk staat bij ons voorop. Hierbij streven we robuuste verbindingen na.

Toelichting

Flora en fauna stoppen niet bij de provinciegrenzen, wel bij autowegen. Robuuste verbindingen tussen belangrijke natuurgebieden zoals de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug maken de Gelderse flora en fauna sterker en rijker. Verbonden natuur is goede natuur.

Staat Hellejens
D66

Dirk Vreugdenhil
ChristenUnie

Karin Jeurink
PvdA

Wouter Willeveen
GroenLinks

Eric van Dijk
SP

Luuk van de Veer
Partij voor de Dieren